

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**«Πιλοτική μελέτη της δοκιμασίας σύνθετων λέξεων σε
ενήλικο τυπικό κυπριακό πληθυσμό»**

Φοιτήτριες: Πίπη Άντρεα και Στεφάνου Ειρήνη

Επιβλέπων καθηγητής: Εμμανουήλ Ανυφαντής

Συνεπιβλέπουσα Καθηγήτρια: Σταυρούλα Γεωργοπούλου

Πάτρα, 2016

Πρόλογος

“Η γλώσσα δεν είναι μια αφηρημένη κατασκευή των σπουδαγμένων ή των λεξικογράφων, αλλά είναι κάτι που προκύπτει από τον κόσμο , τις ανάγκες, τους δεσμούς, τις χαρές, τις συγκινήσεις, τις γεύσεις μιας μακράς σειράς ανθρώπων γενιών, και οι ρίζες της είναι πλατιές και χαμηλά, κοντά στο έδαφος.”

Walt Whitman

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα μίας εκτενούς αναζήτησης και έρευνας. Θα θέλαμε να απευθύνουμε θερμές ευχαριστίες στον επιβλέπων καθηγητή μας κ. Μάνο Ανυφαντή, αρχικά για την και για την καθοδήγηση, την υπομονή και κατανόηση που μας εξέφραζε κατά τη διάρκεια υλοποίησης της πτυχιακής εργασίας.

Θα ήταν μεγάλη μας παράληψη να μην εκφράσουμε τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μας στη Δρ. Μαρία Καμπανάρου για την αμέριστη εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μας και χωρίς τον παραμικρό ενδοιασμό δέχθηκε να μας παραχωρήσει το υλικό που χορηγήθηκε.

Ευχαριστούμε επίσης όλα τα άτομα που έλαβαν μέρος στις δοκιμασίες και μας βοήθησαν στη συλλογή του δείγματος. Επιπλέον, ευχαριστούμε την Νάσια Ζανούππα για την βοήθειά της στη σύνταξη και επιμέλεια της αγγλικής περίληψης.

Τέλος, δεν μπορούμε να μην αναφερθούμε στις οικογένειες μας και στη στήριξη που μας παρείχαν.

Περίληψη

Η πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα της Πάτρας του Τμήματος Λογοθεραπείας.

Είναι μία πιλοτική εργασία που στοχεύει στην έρευνα και παρατήρηση της χρήσης των σύνθετων λέξεων της Νέας Ελληνικής γλώσσας από ενήλικο τυπικό πληθυσμό της Κύπρου, ηλικίας 60-80 ετών. Συγκεκριμένα ερευνάται ο τρόπος διαχωρισμού των συνθέτων λέξεων αλλά και ο βαθμός δυσκολίας κατά την απόδοση της σημασίας τους όταν αυτές διαχωρίζονται στα επιμέρους συστατικά τους.

Ένα επιπλέον ερώτημα το οποίο τέθηκε στην έρευνα, αφορά τη μελέτη της χρήσης των σύνθετων λέξεων από μια ομάδα που αποτελείται από τυπικό δείγμα νεαρού πληθυσμού της Κύπρου ηλικίας 19-25 ετών. Συγκεκριμένα το ερώτημα εστιάζεται στο βαθμό οικειότητας και το βαθμό δυσκολίας της απεικόνιση των σύνθετων λέξεων. Συνεπώς, ποιες σύνθετες λέξεις, χρησιμοποιούνται περισσότερο και ποιες λιγότερο από τον νεαρό πληθυσμό της Κύπρου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η πλειοψηφία του ενήλικου πληθυσμού (81%) χρησιμοποιεί και τα δύο συστατικά της σύνθετης λέξης για να αποδώσει τη σημασία της. Παρόλα αυτά, στο υπόλοιπο 19% όπου απουσίαζε ένα ή και τα δύο συστατικά της λέξης, η πλειοψηφία του πληθυσμού αυτού (12%), απέκλειε την κεφαλή (β συνθετικό). Όσο αφορά τη σημασιολογική απόδοση της λέξης η συντριπτική πλειοψηφία απέδωσε ορθά τη σημασία της με ποσοστό 95%.

Παράλληλα, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τη νεαρή ομάδα ηλικίας 19-25 δείχνουν ότι οι σύνθετες λέξεις δεν έχουν όλες τον ίδιο βαθμό οικειότητας, Ο χαμηλός μέσος όρος αυτών των λέξεων αποδεικνύει ότι στην κυπριακή κοινότητα αυτές οι λέξεις είναι είτε άγνωστες είτε χαμηλής συχνότητας για το λόγο ότι οι έννοιες χρησιμοποιούνται περιφραστικά ή ως άλλες αντίστοιχες κυπριακές. Ωστόσο η απεικόνιση των ίδιων σύνθετων λέξεων βρίσκεται σε γενικά υψηλά ποσοστά.

Abstract

The following dissertation report was carried out at the Department of Speech Language Therapy of Technological Educational Institution of Patras.

This is a pilot study that aims to explore the use of compound words of the Modern Greek language in a group of 40 typical Greek Cypriot adults aged 60-80 years. Specifically, it is researched the process of decomposition but also the degree of difficulty upon the success of their meaning when these words are divided to their individual constituents.

An extra query that was set by the study involves the study of the use of compound words by a group that included a typical sample of Cypriot young population aged 19-25 years. Specifically, the question focuses to the degree of familiarity and the degree of difficulty of the representation of compound words. Therefore, what compound words are used more and whom less by the young population of Cyprus.

The results of the study have shown the majority of the adult population (81%) use both the constituents of the compound word to give the meaning of the word. Nevertheless, for the remaining 19% that was absent either one or both the constituents of the word, the majority of this population (12%), excluded the head word (second constituent). As far as the semantic meaning of the word, the vast majority performed correctly to the meaning with the percentage of 95%.

Moreover, the results that were collected by the younger sample aged 19-25 show that the compound words have not the same degree of familiarity. The low median of these words proves that in the Cypriot community these words are either unknown or of low frequency use for the reason that the meaning are used phrasal or as other corresponding Cypriot words. Nevertheless, the representation of these compound words is found in general high levels.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	3
Ευχαριστίες	4
Περίληψη	5
Abstract	6
Περιεχόμενα	7
Εισαγωγή	10
Κεφ. 1: Γλωσσολογική προσέγγιση των σύνθετων λέξεων της Νέας Ελληνικής	12
1.1 Μορφολογία: Η μορφολογική δομή των σύνθετων λέξεων.....	12
1.1.1 Μορφολογική υπεροχή σε επίπεδο σύνθετων λέξεων.....	15
1.1.2 Οι σύνθετες λέξεις και η δομή τους.....	17
1.1.3 Επίγνωση της σύνθετης λέξης.....	18
1.2 Η σημασιολογία των σύνθετων λέξεων.....	19
1.2.1 Σημασιολογική διαφάνεια των σύνθετων λέξεων.....	20
1.3 Φωνολογία: Η φωνολογική δομή των σύνθετων λέξεων.....	20
1.3.1 Προσωδιακή φωνολογία.....	21
1.3.2 Φωνολογία ρυθμού και επιτονισμού: μοτίβο επιτονισμού.....	21
Κεφ. 2: Έρευνες και πειραματικές τεχνικές	23
2.1 Για ποιο λόγο χρησιμοποιούνται σύνθετες λέξεις στις έρευνες.....	23
2.2 Έρευνες για την επεξεργασία των σύνθετων λέξεων στην αφασία.....	23

2.3 Μέθοδοι ερευνών.....	25
2.3.1 Μελέτη οφθαλμικών κινήσεων.....	25
2.3.2 Λεξιλογική απόφαση.....	26
2.3.3 Μετρήσεις κατονομασίας.....	26
2.3.4 Χρόνος αντίδρασης.....	26
2.3.5 Κατηγοριοποίηση της λέξης.....	26
2.3.6 Ταχυστοσκοπική αναγνώριση.....	27
2.4 Διαδικασία της ευόδωσης.....	27
Κεφ. 3: Σκοπός έρευνας.....	28
Κεφ. 4: Μεθοδολογική προσέγγιση.....	29
4.1 Κλινικά χαρακτηριστικά δείγματος.....	29
4.2 Δοκιμασία εξέτασης της νοητικής κατάστασης.....	30
4.3 Μέθοδος συλλογής απαντήσεων.....	31
4.4 Ανάλυση δοκιμασίας σύνθετων λέξεων.....	32
4.5 Στατιστική ανάλυση αποτελεσμάτων.....	33
Κεφ. 5: Ανάλυση αποτελεσμάτων.....	34
5.1 Δημογραφικά στοιχεία.....	34
5.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων δοκιμασίας.....	38
5.3 Ανάλυση αποτελεσμάτων νεαρού πληθυσμού.....	45
5.3.1 Δημογραφικά στοιχεία	45
5.3.2 Δοκιμασία οικειότητας λέξεων.....	46
5.3.3 Δοκιμασία απεικόνισης λέξεων.....	48

5.3.4 Σύγκριση αποτελεσμάτων των δύο φύλων.....	50
Κεφ. 6: Συνολικά συμπεράσματα.....	53
Κεφ. 7: Παρατηρήσεις / συμπεράσματα.....	55
Βιβλιογραφία.....	56

Εισαγωγή

Η Κύπρος είναι μια ανεξάρτητη νησιωτική χώρα της ανατολικής Μεσογείου. Ιστορικά, πολιτιστικά και οικονομικά, η Κύπρος έχει ιδιαίτερους δεσμούς με την Ελλάδα. Ως αποτέλεσμα, οι κάτοικοι της Κύπρου εντάσσονται με βάση την καταγωγή, τη γλώσσα, την πολιτιστική παράδοση και το θρήσκευμα στην ελληνική κοινότητα. Θα πρέπει λοιπόν να αναφερθεί ότι η ελληνική μαζί με την τούρκικη αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα του 1960 ως επίσημες γλώσσες της Κυπριακής Δημοκρατίας (Καρυολαΐμου, 2001).

Ωστόσο, όσον αφορά τη γλώσσα, στην Κύπρο υπάρχει έντονο το κομμάτι της κυπριακής διαλέκτου με αρκετές τοπικές αλλαγές. Τα κυπριακά κατατάσσονται, μαζί με τις διαλέκτους των Δωδεκανήσων, της Χίου και ορισμένων νησιών των Κυκλάδων, στην ομάδα των Νοτιοανατολικών διαλέκτων της ελληνικής. Αναντίρρητα, έχει ρίζες από την αρχαία ελληνική γλώσσα, παρόλα αυτά έχει τις δικές της συντακτικές δομές και τον δικό της χαρακτήρα. Χαρακτηριστικό της διαλέκτου αυτής είναι η διατήρηση του αρχαίου τελικού ν, π.χ τυρίν, άδειον. Τέλος, το λεξιλόγιο της κυπριακής διαλέκτου είναι πλούσιο σε τοπικές λέξεις και εκφράσεις.

Το κομμάτι αυτό, καθιστά την κυπριακή διάλεκτο δυσνόητη στους Ελλαδίτες ομιλητές αν και το αντίθετο δεν ισχύει. Η νεοελληνική γλώσσα είναι πλήρως κατανοητή για τους Ελληνοκύπριους ομιλητές καθώς είναι φυσικοί ομιλητές μιας ελληνικής διαλεκτικής ποικιλίας. Από τα πρώτα κιόλας χρόνια εκπαίδευσης τα βιβλία και ο τρόπος διεξαγωγής των μαθημάτων γίνεται στην Νεοελληνική γλώσσα, με υπεξαιρέσεις στον αυθόρμητο λόγο.

Βάσει τον ορισμό της Διγλωσσίας κατά τον Grosjean (1994), δίγλωσσος θεωρείται όποιος χρησιμοποιεί δύο ή περισσότερες γλώσσες ή διαλέκτους στην καθημερινότητα του, ανεξάρτητα από το πλαίσιο χρήσης. Σύμφωνα με αυτή την θεωρία περισσότεροι από το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού μπορούν να θεωρηθούν δίγλωσσοι.

Συμπερασματικά, οι Ελληνοκύπριοι ομιλητές μπορούν να θεωρηθούν δίγλωσσα άτομα. Το γλωσσικό φαινόμενο έχει πολύπλοκη διάσταση, το βασικό έδαφος στο οποίο

αναπτύσσεται, άπτεται στο βιολογικό πεδίο και έχει γονιδιακή υποστήριξη αλλά και περιβαλλοντικούς παράγοντες.

Στη μελέτη αυτή, θα ζητηθεί από ελληνοκυπριακό πληθυσμό να έρθει σε επαφή με 50 σύνθετες ελληνικές λέξεις. Τα ευρήματα της μελέτης γεννούν ενδιαφέροντα ερωτήματα όσο αφορά τις σύνθετες λέξεις και τη συσχέτιση τους με την νεοελληνική γλώσσα και την κυπριακή διάλεκτο.

Εν κατακλείδι, η κυπριακή έτσι όπως έχει διαμορφωθεί στα αστικά κέντρα, εξακολουθεί να διαχωρίζεται και από την νεοελληνική κοινή και από την επαρχιακή ποικιλία νεοελληνικής, και να αποτελεί το κατεξοχήν μέσο έκφρασης των κυπρίων, ακόμη και έξω από την οικογένεια και το στενό φιλικό περιβάλλον (Καρυολαίμου, 2001).

Κεφάλαιο 1: Γλωσσολογική προσέγγιση των σύνθετων

λέξεων της Νέας Ελληνικής

1.1 Μορφολογία: Η μορφολογική δομή των σύνθετων λέξεων

Μορφολογία είναι ο κλάδος της γλωσσολογίας που μελετά τη μορφή των λέξεων. Η μορφή των λέξεων περιλαμβάνει τις μικρότερες μορφικές μονάδες, τα μορφήματα, από τα οποία αποτελείται η λέξη. Η μορφολογία παίζει ουσιαστικό ρόλο στην κατανόηση του φαινομένου της γλώσσας καθώς οι λέξεις έχουν σημαντική υπόσταση μέσα στο γλωσσικό σύστημα (Matthews, 1991).

Η ίδια η λέξη «μορφολογία» αποτελείται από δύο μορφήματα «μορφή» + «λογία». Μόρφημα είναι το ελάχιστο τεμάχιο μιας λέξης με σημασία, είτε λεξική, όταν παραπέμπει σε ένα αντικείμενο ή μία έννοια του κόσμου, είτε γραμματική, όταν φέρει γραμματικές πληροφορίες όπως το γένος, τον αριθμό, την πτώση και τη γραμματική κατηγορία.

Η *μορφολογική επίγνωση* είναι μια σημαντική μεταγλωσσική δεξιότητα που συσχετίζεται σημαντικά τόσο με την ανάγνωση λέξης όσο και με την κατανόηση κειμένου (Deacon & Kirby 2004; Nagy, Berninger, Abbott, Vaughan & Vermeulen 2003). Η διεθνής ερευνητική βιβλιογραφία αποκαλύπτει πως η *μορφολογική επίγνωση* αφορά δύο γενικές μορφές, την *παραγωγή* και τη *σύνθεση*. Η *μορφολογική επίγνωση* της παραγωγής αναπτύσσεται με πιο αργό ρυθμό από ότι η *μορφολογική επίγνωση* της σύνθεσης, σε γλώσσες όπως είναι τα Αγγλικά, τα Γαλλικά και τα Κινέζικα (Kuo & Anderson 2006). Παράγοντες όπως η *φωνολογική* και *σημασιολογική διαφάνεια* ανάμεσα στην παράγωγη λέξη και τη ρίζα της, όπως και ανάμεσα στη σύνθετη λέξη και τα συστατικά στοιχεία της, φαίνεται πως επηρεάζουν το ρυθμό ανάπτυξης της *μορφολογικής επίγνωσης* της παραγωγής και της σύνθεσης αντίστοιχα (Kuo et al. 2006).

Κατά την Ralli (2013), η σύνθεση (compounding) θεωρείται συνήθως ως μια διαδικασία λεξικής διαμόρφωσης, δηλαδή, ως μια διαδικασία δημιουργίας σύνθετων μονάδων που είναι συντακτικά αχώριστες και έχουν νέες έννοιες. Τα προϊόντα της εφαρμογής της διαδικασίας της σύνθεσης, δηλαδή οι σύνθετες λέξεις (compounds)

δημιουργούνται από τον συνδυασμό είτε λέξεων είτε θεμάτων, ανάλογα με τη γλώσσα στην οποία αναφερόμαστε.

Η Νέα Ελληνική ανήκει στις γλώσσες που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την σύνθεση καθώς είναι ιδιαίτερα πλούσια σε σύνθετες δομές, κάτι το οποίο δεν είναι τόσο κοινό σε άλλες ινδοευρωπαϊκές γλώσσες. Εστιάζοντας στη Νέα Ελληνική, οι βασικές λεξικές κατηγορίες συνθέτων είναι ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα και επιρρήματα. Υπέρ αυτού συνηγορούν τόσο η τροφοδότηση του λεξιλογίου με νεολογισμούς όσο και η εμφάνιση σύνθετων δομών, οι οποίες δεν απαντούν στις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες. Οι σύνθετες λέξεις της ελληνικής μπορούν να σχηματιστούν με δύο τρόπους:

-α- *Σύνθεση (composition)*. Εδώ η λέξη προκύπτει από τον συνδυασμό λεξικών μορφημάτων που υπάρχουν ανεξάρτητα από αυτή. π.χ. Ασπρόμαυρο, λυκόσκυλο

-β- *Παραγωγή (derivation)*. Στην περίπτωση αυτή, η λέξη προκύπτει από το συνδυασμό λεξικών και γραμματικών μορφημάτων π.χ. ξε- [kse-] ριζ [-riz] –ώνω [-ono], ανθρωπότητα. Τα παραγωγικά μορφήματα ξε- [kse-], -ώνω [-ono], -ότητα δεν εμφανίζονται πάρα μόνο σε συνδυασμό με κάποιο λεξικό μόρφημα με το οποίο ενώνονται λειτουργικά στη δημιουργία του συνολικού σημαινομένου (Μπαμπινιώτης, 1980).

Το λεξικό μόρφημα που αποτελεί τη βάση της λέξης ονομάζεται ρίζα (*root*). Αποτελεί τη βάση για το σχηματισμό όλων των λέξεων και έχει πάντα την ίδια σημασία και τα γραμματικά μορφήματα που τη συνοδεύουν παραθήματα (*affixes*). Τα παραθήματα, διακρίνονται σε προθήματα (*prefixes*), που προηγούνται της ρίζας και επιθήματα (*suffixes*) που ακολουθούν τη ρίζα. Π.χ. ξε-ριζ-ώνω [kse-riz-ono], όπου –ριζ- είναι η ρίζα, το ξε- είναι το πρόθημα και το –ώνω είναι το επίθημα (Μπαμπινιώτης, 1980).

Ένα λέξημα είναι μια αφηρημένη λεξική μονάδα η οποία αποτελείται από μία ή περισσότερες λέξεις κατά το σχηματισμό της. Η έννοια ενός λεξήματος συσχετίζεται με μια μορφολογικά σύνθετη λέξη. Τα λεξήματα, μορφολογικά έχουν την ιδιότητα της ρίζας ή του θέματος. Ο διαχωρισμός ανάμεσα σε ρίζα και θέμα είναι ασαφής και δεν υπάρχει μία σύγχρονη αιτιολογία μεταξύ των δύο (Ralli, 2013).

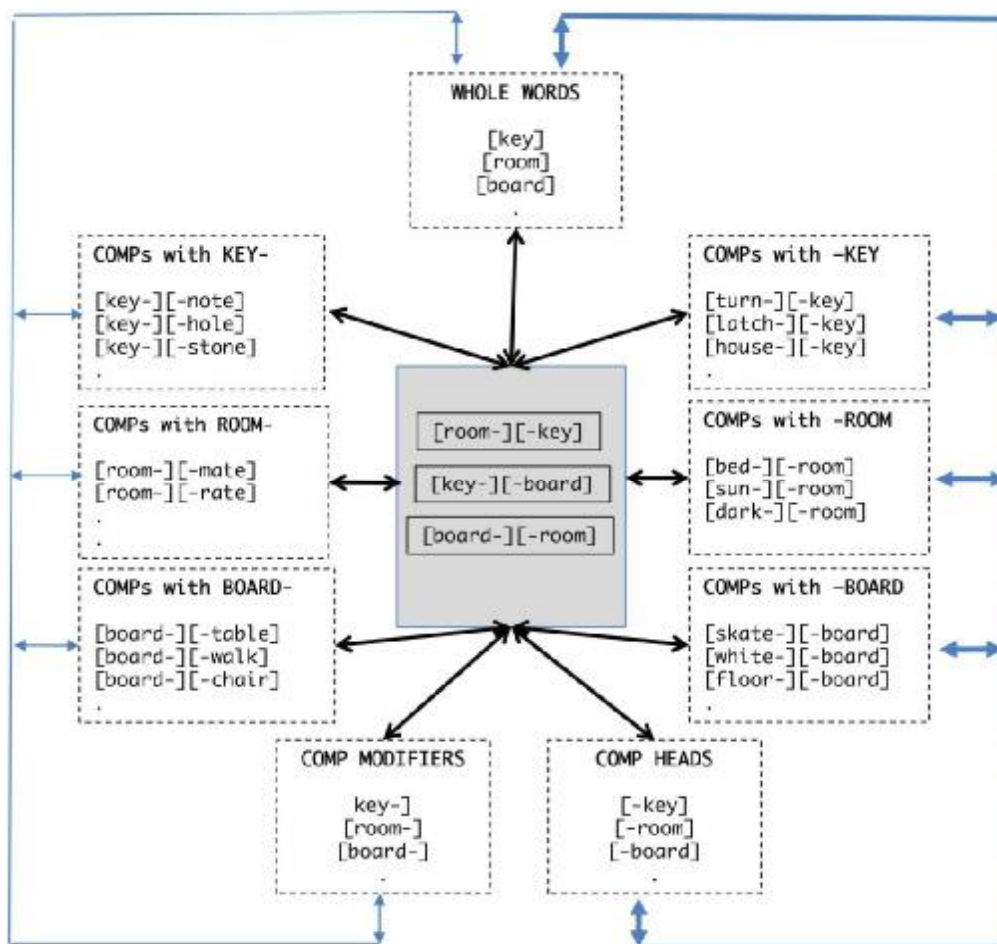
Στην αγγλική όπως και στην ελληνική το δεξί μέρος της σύνθετης λέξης αποτελεί την κεφαλή του, δηλαδή το θέμα της λέξης. Η κεφαλή είναι το μέρος που προσδιορίζει την ευρεία σημασία της λέξης και τη γραμματική της κατηγορία. Ενώ στην αριστερή

μορφολογικά. Αντίστοιχα παραδείγματα από αγγλική βιβλιογραφία είναι η λέξη *singer* που έχει το ρόλο κεφαλής στις εξής σύνθετες *rock singer, opera singer, folk singer* κ.τ.λ. Η υπόθεση της *μορφολογικής υπεροχής* ισχυρίζεται ότι, ως αποτέλεσμα της επεξεργασίας γλωσσικής κατανόησης και παραγωγής, η νοητική αναπαράσταση για τα συνθετικά αναπτύσσεται από τα ανεξάρτητα λεξήματα που αντιστοιχούν στην αρχική τους μορφή. Αυτά τα ανεξάρτητα λεξήματα αποκτούν, εν μέρει, γραμματικά, συντακτικά και μορφολογικά στοιχεία βάσει της θέσης τους μέσα στη σύνθετη λέξη (Libben, 2010).

Η υπόθεση της *μορφολογικής υπεροχής* προϋποθέτει ότι η αναπαραστατική απόδοση δεν αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην ανάπτυξη αποτελεσματικών νοητικών λειτουργικών δομών για την αναπαράσταση των σύνθετων λέξεων.

Η σπουδαιότητα της νοητικής αναπαράστασης των σύνθετων λέξεων από την άποψη της μορφολογικής υπεροχής, αντιπροσωπεύεται σχηματικά στο παρακάτω σχήμα (Σχήμα 1).

ΜΟΝΤΕΛΟ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

Σχήμα 1: Η μορφολογική υπεροχή δημιουργεί μεγάλο αριθμό συνδέσμων και συνδυασμών που θα μπορούσαν να χαρακτηρίσουν την αναπαράσταση των σύνθετων λέξεων. [Libben, L. (2014). *Combining words in the brain: The nature of compounds: A psychocentric perspective*]

Η διαδικασία της μορφολογικής υπεροχής φαίνεται ότι έχει δημιουργήσει καθορισμένη θέση για τα συνθετικά της κάθε σύνθετης λέξης. Αυτό σημαίνει ότι το α' συνθετικό *key-*, όπως φαίνεται από το πιο πάνω σχήμα, έχει ρόλο τροποποιητή (modifier) και διαφέρει σημασιολογικά από την ανεξάρτητη λέξη *key*. Επίσης διαφέρει όταν έχει ρόλο κεφαλής στη λέξη, δηλαδή όταν είναι το β' συνθετικό (*-key*) στη λέξη. Στο Σχήμα 1 παρουσιάζεται ο μηχανισμός με τον οποίο χρησιμοποιούνται τα συνθετικά στις συγκεκριμένες λέξεις και πώς αυτά επηρεάζουν την αναπαράσταση ως απλές λέξεις. Αυτό το φαινόμενο, δημιουργεί γέφυρες ανάμεσα στις αναπαραστάσεις των συνθετικών είτε έχουν ρόλο τροποποιητή είτε έχουν ρόλο κεφαλής. Ωστόσο, χρειάζονται περαιτέρω

πειραματικά στοιχεία για την ανάλυση της πιο πάνω άποψης, εφόσον τα μέχρι τώρα στοιχεία είναι εμπειρικά.

1.1.2 Οι σύνθετες λέξεις και η δομή τους

Ο ρόλος της μορφολογικής πολυπλοκότητας στην παραγωγή των σύνθετων λέξεων είναι φλέγον θέμα αναζήτησης. Τα θέματα είναι κρίσιμα τόσο για τη ψυχολογία όσο και για τη γνωστική επιστήμη, αφού οι διαφορετικές αναπαραστάσεις και παραγωγές της λέξης καθιστούν πολύ διαφορετικές τις απαιτήσεις για τη φύση των γλωσσολογικών στοιχείων και τη γνωσιακή δομή της γλώσσας. Η δομή των λέξεων και οι ιδιότητες των λεξικών διαχωρισμών τους παραμένουν αδιευκρίνιστες ακόμη και σήμερα. Σύγχρονες μελέτες για τη λεξική απόφαση, χρησιμοποίησαν το βασικό παράδειγμα των Taft & Forster (1976), οι οποίοι ήταν από τους πρώτους που έκαναν λόγο για τη συχνότητα των συνθετικών της λέξης. Ερεύνησαν την επίδραση της συχνότητας των συνθετικών μερών της λέξης. Από τα αποτελέσματα, παρατηρήθηκε ότι τα α' συνθετικά των λέξεων ήταν πιο ξεκάθαρα όταν το β' συνθετικό ήταν χαμηλότερης συχνότητας συμπεραίνοντας ότι η πρόσβαση στα συνθετικά της λέξης εξαρτάται κυρίως από τις ιδιότητες του β' συνθετικού (κεφαλή). Η ενέργεια του τεμαχισμού δεν είναι προλεξική και πιθανώς ενεργοποιείται αυτόματα.

Σε αντίθεση με την αγγλική γλώσσα, η σύνθεση στην ελληνική, δεν δημιουργείται με την απλή συνένωση δύο λέξεων (ελευθέρων μορφημάτων) ως μία λέξη. Οι περισσότερες σύνθετες σχηματίζονται με τη συνένωση δύο θεμάτων (θέμα + θέμα). Παράλληλα, υπάρχει η δυνατότητα σχηματισμού σύνθετων με τη συνένωση ενός θέματος με μία λέξη (θέμα + λέξη) είτε (λέξη + θέμα). Σε σπανιότερες περιπτώσεις, συναντάμε σύνθετες οι οποίες αποτελούνται από δύο ανεξάρτητες λέξεις με κενό ανάμεσά τους (λέξη + λέξη). Ακολουθεί ο πίνακας 1.1.2.1 στον οποίο φαίνονται παραδείγματα:

Τύπος 1: Θέμα + Θέμα	Τύπος 2: Θέμα + Λέξη	Τύπος 3: Λέξη + Λέξη
Κουκλόσπιτο [kuklóspito] Κουκλ-ο- + σπιτο	Τυροσαλάτα [tirosaláta] Τυρ-ο- + σαλάτα	Ομάδα εργασίας [ομάδα ergasías]
παγκόσμιος [ragózmios] παν + κοσμιος	Μονάκριβο [monákrivo] Μον-ο- + ακριβό	Ζώνη ασφαλείας [zóni asfalías]

1.1.2.1 Τύποι σύνθετων λέξεων (Nespor, Ralli, 1996).

1.1.3 Επίγνωση της σύνθετης λέξης

Ακόμη ένα πιθανό επακόλουθο της μορφολογικής δομής των σύνθετων λέξεων είναι το φαινόμενο γνωστό ως η *επίγνωση της σύνθετης λέξης* (Semenza & Mondini, 2010). Η *επίγνωση της σύνθετης λέξης*, αναφέρεται στις περιπτώσεις όπου τα άτομα με αφασία σε συγκεκριμένο πείραμα, δεν μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στη μορφολογική δομή της λέξης στόχου, παρόλα αυτά διατηρούσαν την αντίληψη ότι πρόκειται για σύνθετη λέξη (Semenza, Pellegrin, Battel, Garzon, Meneghello, Chiarelli., 2011; Semenza, Luzzatti, & Carabelli, 1997). Για παράδειγμα, σε κατονομασία εικόνων, τα άτομα με αφασία μπορεί να μην έλεγαν τη λέξη στόχο, χρησιμοποιούσαν όμως μια άλλη σύνθετη λέξη υπαρκτή ή και ακόμη δημιουργούσαν καινούριες σύνθετες λέξεις (neologisms).

Με την προϋπόθεση ότι η *επίγνωση της σύνθετης λέξης* εκπηγάει από την ανάλυση των επιμέρους συστατικών της, τότε μπορεί να συμβεί το ίδιο, με το φαινόμενο της *μορφολογικής υπεροχής*. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, το αποτέλεσμα της επίγνωσης, δεν είναι το αποτέλεσμα μιας οποιασδήποτε μεταγλωσσικής γνώσης.

Φαίνεται ότι είναι αποτέλεσμα μορφολογικής ανάλυσης, τουλάχιστον ενός συστατικού της σύνθετης λέξη (Semenza et al 2011).

1.2 Η σημασιολογία των σύνθετων λέξεων

Ένα φλέγον ερώτημα που έχει απασχολήσει αρκετά την κοινότητα των γλωσσολόγων, είναι εάν οι σύνθετες αποθηκεύονται και αναπαρίστανται με τη σημασιολογία των επιμέρους συστατικών τους ή τη σημασιολογία ολόκληρης της σύνθετης. Το ερώτημα αυτό είναι πολύπλοκο και δεν είναι ακόμη εντελώς ξεκάθαρο. Ακόμη και οι θεωρίες που πραγματεύονται την άποψη ότι τα σύνθετα αποθηκεύονται και αναπαρίστανται ως ενιαία λέξη χρειάζονται επιπλέον αιτιολογία για το πώς η λέξη διαμορφώθηκε αρχικά στο νοητικό λεξικό (mental lexicon) [Burani & Caramazza, 1987; Juhasz, Inhoff, & Rayner, 2005; Pollatsek, Hyönä, & Bertram, 2000; Schreuder & Baayen, 1995; Taft, 1979; Taft & Forster, 1975, 1976].

Από την άλλη, οι Taft & Forster (1976) κάνουν λόγο για τον διαχωρισμό των σύνθετων λέξεων, στα επιμέρους μορφολογικά τους στοιχεία, με σκοπό την πρόσβαση τους στο λεξικό. Το προηγούμενο ερώτημα δεν διαψεύδει αυτή, κάθε αυτή την άποψη των Taft & Forster (1976), αφήνει όμως αμφιβολίες για το αν είναι κατάλληλο να επικαλούμαστε τη προσέγγιση αυτή ως ένα αξιολογικό κριτήριο για την επάρκεια της νοητικής αναπαράστασης (mental representation).

Η έννοια της λεξικής αναπαράστασης στο μυαλό προκαλεί μια σταθερή εικόνα των λέξεων, όπως μια νοητή λίστα η οποία βρίσκεται στο νοητικό λεξικό. Η σημασία των λέξεων αποτελεί μέρος του νοητικού λεξικού. Εκεί αποθηκεύονται οι λέξεις που αναγνωρίζουμε σε μορφή καταχωρήσεων ως λήμματα (lemma). Το κάθε λήμμα στο νοητικό λεξικό προϋποθέτει: α) γραμματικές πληροφορίες ώστε να χρησιμοποιηθεί σε μία πρόταση π.χ γένος, αριθμός, πτώση, β) συντακτική κατηγορία και πλαίσιο υποκατηγοριοποίησης π.χ με τι συντάσσεται, γ) σημασιολογικά χαρακτηριστικά και τέλος δ) ορθογραφία.

1.2.1 Σημασιολογική διαφάνεια των σύνθετων λέξεων

Ο όρος *σημασιολογική διαφάνεια* ορίζει τις σύνθετες λέξεις στις οποίες η σημασία τους πηγάζει πάντα από τις σημασίες των επιμέρους συστατικών τους (Libben, 2014).

Η κατηγορία λέξεων των οποίων η σημασία είναι προβλέψιμη για τον ομιλητή από τα επιμέρους συστατικά στοιχεία χαρακτηρίζεται ως σημασιολογικά διαφανής, το σύνθετο «μαχαιροπίρουνο» δηλώνει το ζευγάρι από ένα «μαχαίρι» και ένα «πιρούνι» (Ράλλη, 2005).

Ωστόσο, η σημασία μιας σύνθετης δεν πηγάζει πάντα από τις σημασίες των επιμέρους συστατικών της. Κάποιες φορές οι σύνθετες λέξεις παρουσιάζουν *σημασιολογική αδιαφάνεια* και η σημασία τους είναι πολλές φορές διαφορετική από τα επιμέρους συνθετικά τους (Ράλλη, 2005). Στην αγγλική γλώσσα τα παραδείγματα είναι πάρα πολλά π.χ. butterfly = πεταλούδα, όπου το πρώτο συνθετικό (butter = βούτυρο) και το δεύτερο συνθετικό είναι (fly = πετάω). Είναι προφανές ότι δεν υπάρχει σημασιολογική σχέση μεταξύ των μερών ολόκληρης της λέξης. Το μέγεθος της σημασιολογικής αδιαφάνειας κυμαίνεται ανάλογα με την περίπτωση. Στην ελληνική υπάρχουν παραδείγματα σημασιολογικής αδιαφάνειας των συνθέτων, κυρίως ως μεταφορικά επίθετα. Το σύνθετο «ανοιχοχέρης» δηλώνει το γενναιόδωρο και η σημασία της λέξης απορρέει μόνο μεταφορικά από τα επιμέρους συστατικά «ανοιχτό» και «χέρι».

1.3 Φωνολογία: Η φωνολογική δομή των σύνθετων λέξεων

Σε αυτή την υποενότητα, θα αναλυθεί η επίδραση που έχουν οι φωνολογικές δομές για τη φωνολογική ανάλυση στους διάφορους τύπους σύνθετων λέξεων. Η σύσταση της φωνολογίας χωρίζεται σε *λεξική* και *μετα-λεξική φωνολογία* (Kiparsky 1985; Kaisse 1985; Mohanan 1986).

Η *λεξική φωνολογία* είναι υπεύθυνη -α- για τον φωνολογικό σχηματισμό των λέξεων σε απομόνωση και -β- για τις φωνολογικές ιδιότητες οι οποίες είναι το αποτέλεσμα κανόνων των διατηρημένων δομών. Αυτοί οι κανόνες ενεργοποιούνται συνήθως από συγκεκριμένα μορφήματα και όχι από άλλα χαρακτηριστικά τα οποία είναι ανεξάρτητα από το ρυθμό και το ύφος της ομιλίας. Πρέπει να επισημανθεί ότι δεν πρόκειται για κανόνες που διδασκόμαστε στο σχολείο, ή στους οποίους πρέπει να υπακούμε γιατί κάποιος μας το επιβάλλει. Είναι κανόνες που γνωρίζουμε ασυνείδητα και εκφράζουν φωνολογικά σχήματα.

Η *μετα-λεξική φωνολογία* από την άλλη είναι υπεύθυνη για όλες τις απλές φωνολογικές διεργασίες, τις διεργασίες δηλαδή που δεν αναφέρονται σε συγκεκριμένες μορφοσυντακτικές κατηγορίες αλλά εφαρμόζονται σε ολόκληρη τη λέξη ανεξάρτητα από

τα ειδικά στοιχεία μορφοσύntαξης που περιλαμβάνουν. Περιλαμβάνει την *προσωδιακή φωνολογία*, τη *φωνολογία του ρυθμού* και τη *φωνολογία του επιτονισμού*.

1.3.1 Προσωδιακή φωνολογία

Η προσωδιακή φωνολογία είναι μια θεωρία της οργάνωσης των φωνολογικών στοιχείων σε μια σειρά. Ανάμεσα στις διάφορες λειτουργίες των προσωδιακών στοιχείων, υπάρχουν μερικά πεδία που είναι χρήσιμα για την εφαρμογή των φωνολογικών κανόνων, οι οποίοι είναι όμοιοι με τους κανόνες της σύνταξης και της μορφολογίας. Έτσι λοιπόν για κάθε κατηγορία υπάρχει ένας αριθμός κανόνων. Για την προσωδιακή φωνολογία οι φωνολογικοί κανόνες ρυθμίζονται μόνο από προσωδιακά συστατικά, που δεν είναι ανεξάρτητα μόνο από μορφολογικά ή συντακτικά συστατικά αλλά μπορούν και να ρυθμίζουν μορφολογικούς σχηματισμούς. Για παράδειγμα, η ρύθμιση της κατανομής της αλλομορφίας των ρηματικών επιθημάτων -σιμο και -μα με τον αριθμό συλλαβών του θέματος: μονοσύλλαβο θέμα -σιμο: τρέξιμο [trex-simo], πολυσύλλαβο -μα: άνοιγμα [áni-gma], ή τον σχηματισμό των υποκοριστικών: Κωνσταντίνος> Κώστας /Ντίνος [kóstas] [dínos] κλπ.

1.3.2 Φωνολογία ρυθμού και επιτονισμού: Μοτίβο επιτονισμού

Ο Hacken (2000) επισημαίνει ότι ο τονισμός είναι το πιο σημαντικό κριτήριο που χρησιμεύει για τη διάκριση σύνθετων από τις φράσεις. Οι σύνθετες λέξεις, φωνολογικά, χωρίζονται σε δύο διαφορετικές κατηγορίες σύμφωνα με το μοτίβο επιτονισμού τους:

(α) εκείνα στα οποία η θέση του τόνου μπορεί να συμπίπτει με εκείνη των δύο συνθετικών του π.χ /elafokinigós/ → elafi + kinigós, /domatosalata/ → domata + salata.

(β) εκείνα στα οποία η θέση του τόνου διαφέρει από εκείνη των δύο μελών της, όταν χρησιμοποιούνται ως ανεξάρτητες λέξεις. π.χ /likoskilo/ → likos + skilos, /alatoripero/ → alati + riperi.

Εκτός από τον κύριο τόνο που υπάρχει σε κάθε σύνθετη λέξη υπάρχει και ένας άλλος δευτερεύον τόνος στο αριστερό κομμάτι της λέξης (α' συνθετικό) για χάριν ρυθμού:

[α] (*màvrouní*) 'black mountain'

[β] (*pàtatoceftés*) 'potato ball'

Παράδειγμα 2

Όπως φαίνεται και από το παράδειγμα 2, ο δευτερεύον τόνος που παρουσιάζεται στο α' συνθετικό χαρίζει ρυθμό κατά την παραγωγή των λέξεων. Αυτό συμβαίνει σε όλες τις γλώσσες όπου το β' συνθετικό είναι και η κεφαλή ολόκληρης της λέξης, όπως στην ελληνική (Nespor et al, 1996).

Κεφάλαιο 2: Έρευνες και πειραματικές τεχνικές

2.1 Για ποιο λόγο χρησιμοποιούνται σύνθετες λέξεις στις έρευνες;

Επειδή έχουν στην κατοχή τους τόσο λεξιλογικά όσο και συντακτικά χαρακτηριστικά. Οι σύνθετες λέξεις είναι δομές που συναντάμε σε λέξεις και σε φράσεις και αντανακλούν τις ιδιότητες των γλωσσολογικών αναπαραστάσεων στο μυαλό και τη γραμματική επεξεργασία (Libben 2006). Ως εκ τούτου είναι ιδιαίτερα η σύνθεση λέξεων είναι ενδιαφέρουσα για τη μελέτη της επεξεργασίας γλώσσας. Οι γνωστικές και ψυχολογικές διεργασίες από νευρολογικά υγιή πληθυσμό συχνά γίνονται αδιαφανείς. Ενώ στοιχεία από ομιλητές με διαταραχές επικοινωνίας όπως αφασία, άνοια κ.α. προσφέρουν ευκαιρίες για διερεύνηση της μορφής ή των μορφών που αποθηκεύονται τα λεξιλογικά στοιχεία και με ποιο τρόπο γίνεται η πρόσβαση σε συνδυασμό με την γλωσσική παραγωγή και κατανόηση (Semenza and Mondini, 2006).

Συγκεκριμένα, η μελέτη παραγωγής και κατανόησης των σύνθετων λέξεων, χρησιμοποιήθηκε για να εξεταστεί ο τρόπος που αποθηκεύονται και παράγονται τα λεξιλογικά στοιχεία στο μυαλό (Badecker, 2007; Fiorentino and Poeppel, 2007).

Η συχνότητα είναι ένας από τους παράγοντες που έχει ληφθεί υπόψη σε αρκετές μελέτες για την επεξεργασία των σύνθετων λέξεων. Για παράδειγμα σε μελέτη του Blanken (2000) βρέθηκε ότι η συχνότητα των συνθετικών και όχι η συχνότητα του συνόλου της σύνθετης λέξης είχε μια ισχυρή επίδραση στην παραγωγή των σύνθετων σε κατονομασία λέξεων από 20 Γερμανούς ομιλητές με αφασία. Ειδικότερα, η συχνότητα του πρώτου συνθετικού ήταν σημαντική.

2.2 Έρευνες για την επεξεργασία των σύνθετων λέξεων στην αφασία

Οι σύνθετες λέξεις είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας προς έρευνα καθώς παρέχει στους ερευνητές μια μοναδική ευκαιρία να κατανοήσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ αποθήκευσης και επεξεργασίας των λέξεων στον εγκέφαλο. Επιπλέον εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο η μορφολογία και η σημασιολογία έχουν επιρροή στην φύση της

αποθήκευσης αλλά και με ποιο τρόπο, η διαδικασία της επεξεργασίας εξυπηρετεί τις ανάγκες της γλωσσικής παραγωγής και κατανόησης (Libben 2006).

Οι ηλεκτρο-φυσιολογικές μελέτες εξετάζουν κυρίως την κατανόηση των σύνθετων λέξεων και οι νευροψυχολογικές μελέτες εξετάζουν τους μηχανισμούς παραγωγής. Οι περισσότερες από αυτές τις έρευνες, χρησιμοποιούν λειτουργίες όπως η κατονομασία εικόνας, η επανάληψη λέξης, η ανάγνωση λέξης, και, λιγότερο συχνά, η γραφή της λέξης. Τέτοιες μελέτες πραγματοποιήθηκαν σε άτομα με αφασία. Τα γενικά αποτελέσματα έδειξαν ότι τα άτομα με αφασία μπορεί μερικές φορές να δυσκολεύονται στη διατήρηση των φωνολογικών δομών της λέξης, ενώ φαίνεται ότι οι πληροφορίες διατηρούνται στο γενικό επίπεδο της λέξης. Παρά τις δυσκολίες στην παραγωγή λέξης, μπορούν, ωστόσο, να διατηρούν πληροφορίες σχετικά με τη δομή των σύνθετων λέξεων, συμπεριλαμβανομένης της γραμματικής κατηγορίας κάθε συστατικού και τους κανόνες σχηματισμού λέξεων που απαιτούνται για να συγκροτηθούν σωστά. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι περισσότερες νευροψυχολογικές μελέτες έχουν δείξει σαφή αποδεικτικά στοιχεία για το διαχωρισμό των σύνθετων στα επιμέρους συνθετικά τους.

Η μελέτη των Marelli, Zonca, Contardi και Luzzatti (2014) αφορούσε την κατονομασία σύνθετων λέξεων με συμμετέχοντες, άτομα με αφασία. Ο στόχος αυτής της μελέτης ήταν να αξιολογηθεί πώς η λεξιλογική επεξεργασία στην αφασία επηρεάζεται από τη δομή κεφαλής-τροποποιητή κατά την κατονομασία των σύνθετων λέξεων. Τα αποτελέσματα σημείωσαν σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ της κεφαλής και της θέσης των συνθετικών. Αναλυτικά, σε λέξεις όπου η κεφαλή είναι στο τέλος της λέξης, όπως συμβαίνει και με τα ελληνικά, προκύπτει ότι ο τροποποιητής πιο δύσκολα ανακαλείται παρά η κεφαλή της λέξης. Τα αποτελέσματα είναι σύμφωνα και με αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών σχετικά με πειράματα που έγιναν σε φυσιολογικό πληθυσμό. Συμπερασματικά λοιπόν, υπάρχουν ευρήματα ότι η φύση της κεφαλής της σύνθετης λέξης δεν είναι μόνο μια θεωρητική έννοια, αλλά αναπαρίσταται στο γνωστικό σύστημα.

Μια άλλη, ψυχολογολογική μελέτη (Gagné and Shoben, 1997; Gagné, 2000; 2001; 2002; Gagné and Spalding, 2006; 2009) έχει δείξει ότι η επεξεργασία των σύνθετων λέξεων περιλαμβάνει συγκεκριμένους τύπους σχέσεων μεταξύ των συστατικών. Η επεξεργασία μιας σύνθετης λέξης από το άτομο, θεωρείται ότι επηρεάζεται από την εμπειρία του ομιλητή, συμπεριλαμβανομένων των σχεσιακών δομών της λέξης, καθώς και με τις σχέσεις που έχει με το κάθε συστατικό της.

Σε μια ενδιαφέρουσα έρευνα των Chiarelli, Menichelli και Semenza (2007), μελετήθηκαν οι επιδόσεις ατόμων με Αλτσχάιμερ και έπειτα συγκρίθηκαν με τις επιδόσεις ατόμων με αφασία. Όσο αφορά το διαχωρισμό των σύνθετων λέξεων, τα ευρήματα έδειξαν διαφορετικές επιδράσεις για τις δύο ομάδες. Για παράδειγμα τα άτομα με αφασία δυσκολεύονται περισσότερο όταν στα συστατικά της λέξης υπάρχει ρήμα. Σε αντίθεση, τα άτομα με Αλτσχάιμερ έχουν περισσότερες δυσκολίες όταν στα συστατικά της λέξης υπήρχε ουσιαστικό.

2.3 Μέθοδοι ερευνών

Οι έξι κύριες μέθοδοι έχουν χρησιμοποιηθεί για να διερευνήσουμε την οπτική αναγνώριση των λέξεων. Αυτές συνίστανται στις απεικονιστικές τεχνικές εγκεφάλου ως εξής:

- την εξέταση των οφθαλμικών κινήσεων
- τη λεξιλογική απόφαση
- τις μετρήσεις της κατονομασίας
- τους χρόνους αντίδρασης
- την κατηγοριοποίηση
- την ταχυστοσκοπική αναγνώριση

2.3.1 Μελέτη Οφθαλμικών κινήσεων

Η μελέτη των οφθαλμικών κινήσεων έχει αποδειχθεί σημαντική καθώς μας βοηθά να κατανοήσουμε τόσο το πώς αναγνωρίζουμε λέξεις όσο και το πώς επεξεργαζόμαστε μεγαλύτερες ενότητες του γραπτού λόγου. Η παρακολούθηση του ματιού έχει πλεονεκτήματα λόγω της ψηλής χρονικής ευαισθησίας. Μπορεί να παίξει μεγάλο ρόλο στις έρευνες που σκοπεύουν στην κατανόηση της μορφολογικής δομής. Επίσης μπορεί να κάνει μετρήσεις κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης Andrews et al (2004). Τα στοιχεία που λήφθηκαν αντικατοπτρίζουν τη διαδικασία του διαχωρισμού των λέξεων κατά την ανάγνωσή τους, όπου η πρόσβαση στις σύνθετες λέξεις απαιτεί την επεξεργασία των δύο συνθετικών και ολόκληρης της λέξης.

2.3.2. Λεξιλογική απόφαση

Στο έργο της λεξιλογικής απόφασης ο συμμετέχων πρέπει να αποφασίσει, εάν μια ακολουθία γραμμάτων αποτελεί λέξη ή μη-λέξη (ψευδολέξη). Στην πιο κοινή μέθοδο οπτικής παρουσίασης, οι λέξεις παρουσιάζονται σε μια οθόνη υπολογιστή, ή σε *ταχυοσκοπείο* για το οποίο θα γίνει αναφορά πιο κάτω. Για παράδειγμα ο συμμετέχων πρέπει να πατήσει ένα κουμπί ως απάντηση στη λέξη «nurse» και ένα άλλο στη λέξη «murse». Ο υπεύθυνος του πειράματος μετρά τους *χρόνους αντίδρασης* και τη συχνότητα των λαθών.

2.3.3 Μετρήσεις κατονομασίας

Κατά το πείραμα της κατονομασίας, παρουσιάζεται οπτικά στους συμμετέχοντες μια λέξη, την οποία πρέπει να κατονομάσουν και ταυτόχρονα μετρείται ο λανθάνων χρόνος κατονομασίας. Με απλούστερα λόγια, πόσο χρόνο χρειάζεται ο συμμετέχων, προκειμένου να ξεκινήσει να προφέρει τη λέξη φωναχτά από τη στιγμή της παρουσίαισής της, στην οθόνη.

2.3.4 Χρόνος αντίδρασης

Οι χρόνοι αντίδρασης ποικίλλουν ανάλογα με το σύνολο παραγόντων και διαφέρουν από άτομο σε άτομο. Ένας μέσος όρος που θα μπορούσε να δοθεί ως δεδομένο, είναι συνήθως της τάξης των 500 ms έως 1 δευτερόλεπτο. Σε τέτοιες μεθόδους που καταγράφουν το χρόνο αντίδρασης, ο απόλυτος χρόνος που απαιτείται για να απαντήσει κανείς, δεν είναι ιδιαίτερα χρήσιμος. Το ενδιαφέρον εστιάζεται στις συνθήκες κατονομασίας της λέξης.

2.3.5 Κατηγοριοποίηση της λέξης

Στην σημασιολογική κατηγοριοποίηση απαιτείται από το συμμετέχοντα να πάρει μια απόφαση, η οποία στηρίζεται στις σημασιολογικές διεργασίες. Για παράδειγμα, η λέξη «μήλο» είναι «φρούτο» ή «λαχανικό»; Το αντικείμενο στο οποίο αναφέρεται η λέξη, είναι μικρότερο ή μεγαλύτερο από μια καρέκλα;

2.3.6 Ταχυστοσκοπική αναγνώριση

Στην ταχυστοσκοπική αναγνώριση εμφανίζονται λέξεις στους συμμετέχοντες, για πολύ μικρά χρονικά διαστήματα. Οι ερευνητές στο παρελθόν χρησιμοποιούσαν μια συσκευή η οποία ονομαζόταν ταχυστοσκόπιο. Τώρα πια αυτά αντικαταστάθηκαν από τους υπολογιστές, αλλά η ονομασία χρησιμοποιείται ακόμη, προκειμένου να αναφερθούμε στη γενική μεθοδολογία. Ο ερευνητής καταγράφει τους χρόνους του κατωφλίου, στους οποίους οι συμμετέχοντες δεν μπορούν πλέον, να αναγνωρίσουν με βεβαιότητα τις λέξεις.

2.4 Διαδικασία της ευόδωσης (priming)

Μια από τις πιο σημαντικές ιδέες στην αναγνώριση των λέξεων είναι αυτή της διαδικασίας ευόδωσης (priming). Η διαδικασία της ευόδωσης είναι μια μορφή του ασυνείδητου που σχετίζεται με την αντιληπτική αναγνώριση των λέξεων και των αντικειμένων στην ανθρώπινη μνήμη. Αναφέρεται στην ενεργοποίηση συγκεκριμένων αναπαραστάσεων ή ενώσεων στη μνήμη λίγο πριν την εκτέλεση μιας δράσης ή μιας πράξης. Για παράδειγμα, ένα άτομο που βλέπει τη λέξη "μπλε" θα είναι ελαφρώς πιο εύκολο να αναγνωρίσει τη λέξη "θάλασσα". Αυτό συμβαίνει γιατί το μπλε και η θάλασσα συνδέονται στενά στη μνήμη. Επιπλέον, η διαδικασία της ευόδωσης μπορεί να αναφέρεται σε μια τεχνική που στην ψυχολογία χρησιμοποιείται για να εκπαιδεύσει τη μνήμη ενός ατόμου, τόσο με θετικούς όσο και με αρνητικούς τρόπους. Περιλαμβάνει την παρουσίαση υλικού πριν τη λέξη, στην οποία πρέπει να δοθεί απόκριση. Ένα από τα πιο κοινά παραδείγματα, περιλαμβάνει την παρουσίαση μιας λέξης, πριν από τη λέξη-στόχο, στην οποία πρέπει να δοθεί μια αντίδραση, είτε κατονομασία είτε λεξιλογική απόφαση (αναλόγως με το τι ζητείται στο πείραμα). Η πρώτη λέξη ονομάζεται ερέθισμα και η λέξη, στην οποία πρέπει να σημειωθεί η αντίδραση, ονομάζεται στόχος. Έγιναν πειράματα χρησιμοποιώντας την επίδραση της ευόδωσης, για την μορφολογική απεικόνιση των πολύπλοκων λέξεων, εστιασμένα στη διαχώριση της τυπικής επικάλυψης, της μορφολογικής επικάλυψης και της σημασιολογικής σχέσης μέσα από λέξεις και ψευδολέξεις. Έρευνα στα Ολλανδικά Zwitserlood (1994), εξέτασε την επίδραση της ευόδωσης και τη σημασιολογική ευόδωση για να ανακαλύψει την επεξεργασία των σημασιολογικά διαφανή λέξεων και των μερικώς διαφανή και μη διαφανή λέξεων.

Κεφάλαιο 3: Σκοπός της έρευνας

Θεωρώντας ως δεδομένο ότι μια ερευνητική εργασία πρέπει να προάγει την επιστημονική γνώση και να συμβάλλει στην εφαρμογή επιστημονικών δεδομένων, η παρούσα, ερευνητική εργασία, πραγματοποιείται, τη μελέτη της χρήσης των σύνθετων λέξεων της Νέας Ελληνικής γλώσσας από ενήλικο τυπικό πληθυσμό της Κύπρου, ηλικίας 60-80 ετών. Επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένες ηλικίες προς μελέτη για το λόγο ότι η παρούσα εργασία είναι πιλοτική και η δοκιμασία που χρησιμοποιείται προορίζεται για άτομα με άνοια. Σε τέτοιες ηλικίες λοιπόν (60-80), εμφανίζονται νευρολογικές παθήσεις όπως είναι η αφασία και η άνοια, οι οποίες επηρεάζουν την επεξεργασία των σύνθετων λέξεων.

Συγκεκριμένα ερευνάται:

- ο βαθμός δυσκολίας κατά τον διαχωρισμό των συνθέτων λέξεων.
- ο βαθμός δυσκολίας κατά την απόδοση της σημασίας των σύνθετων λέξεων όταν αυτές διαχωρίζονται στα επιμέρους συνθετικά.

Ένα επιπλέον ερώτημα το οποίο τέθηκε στην έρευνα, αφορά τη μελέτη της χρήσης των σύνθετων λέξεων από μια ομάδα που αποτελείται από τυπικό δείγμα νεαρού πληθυσμού της Κύπρου ηλικίας 19-25 ετών. Συγκεκριμένα το ερώτημα εστιάζεται στο βαθμό οικειότητας και το βαθμό δυσκολίας της απεικόνισης των λέξεων. Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα επιλέχθηκε για τις πιο πάνω δοκιμασίες γιατί θεωρείται οριζόντια ηλικία και τα αποτελέσματα αντιπροσωπεύουν ολόκληρο τον πληθυσμό. Αντίθετα, η ηλικιακή ομάδα των 60-80 είναι συγκεκριμένη ηλικία και δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτική στο σύνολο.

Συνεπώς, ποιες σύνθετες λέξεις, χρησιμοποιούνται περισσότερο και ποιες λιγότερο από τον νεαρό πληθυσμό της Κύπρου.

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν αποτελούν ένα μικρό δείγμα για το πώς οι συγκεκριμένες σύνθετες λέξεις επιδρούν στον κυπριακό πληθυσμό.

Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογική προσέγγιση

4.1 Κλινικά χαρακτηριστικά δείγματος

Στην μελέτη έλαβαν μέρος 40 φυσιολογικοί ενήλικες ηλικίας 60-80 χρόνων και μια ομάδα από 50 άτομα ηλικίας 19-25 χρόνων επίσης φυσιολογικοί. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στις οικείες των ατόμων που έλαβαν μέρος στην έρευνα, κατόπιν τηλεφωνικής συνεννόησης. Η επιλογή των ατόμων ήταν τυχαία, μετά από αγγελία που είχε δοθεί σε κεντρικό περίπτερο της πόλης, καθώς και σε δύο Πανεπιστήμια της πόλης. Τα άτομα που επιθυμούσαν να λάβουν μέρος επικοινωνούσαν τηλεφωνικώς με τις φοιτήτριες.

Για την επιλογή του δείγματος των συμμετεχόντων που αφορούσε την ομάδα ενηλίκων, χορηγήθηκε σε αυτούς η *Σύντομη Εξέταση της Νοητικής Κατάστασης – Mini Mental Test Examination* με στόχο τον αποκλεισμό των ατόμων που πιθανόν να παρουσίαζαν κάποιες νοητικές δυσκολίες. Άτομα που δεν ανταποκρίθηκαν με επιτυχία στο *Mini Mental Test Examination* (26/30 και πιο κάτω) έπρεπε να αποκλειστούν από τα αποτελέσματα της πιλοτικής έρευνας που διεξάχθηκε. Ο αποκλεισμός ατόμων με πιθανά νοητικά ελλείμματα ήταν απαραίτητος για λόγους εγκυρότητας. Τα τελικά αποτελέσματα δηλαδή έπρεπε να αντικατοπτρίζουν τις πραγματικές δυσκολίες και ελλείψεις και να μην οφείλονται σε παράγοντες όπως οι ήδη υπάρχουσες νοητικές δυσκολίες του πληθυσμού. Από το δείγμα που λήφθηκε, δεν χρειάστηκε να απαλειφθεί κάποιο άτομο εφόσον κανένας δεν σημείωσε βαθμολογία κατώτερη από τις 27 μονάδες, που ορίζεται ως ο κατώτατος βαθμός επιτυχίας για τυπικό πληθυσμό. (Fountoulakis, Tsolaki, Chantzi and Kazis 2000).

Το τελικό δείγμα αποτελούνταν από 40 ενήλικες, από τους οποίους οι 18 ήταν άντρες και οι 22 ήταν γυναίκες με μητρική γλώσσα την ελληνική και συγκεκριμένα τη κυπριακή διάλεκτο. Ολοκληρώνοντας, η ομάδα των νεαρών ατόμων αποτελούνταν από 19 άνδρες και 31 γυναίκες φυσικοί ομιλητές της ελληνικής γλώσσας επίσης της κυπριακής διαλέκτου. Η όλη διαδικασία, της επαφής με τα άτομα τόσο των ενηλίκων όσο και την ομάδα ηλικίας 19-25 διήρκεσε περίπου 5 μήνες.

4.2 Δοκιμασία εξέτασης της νοητικής κατάστασης

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω η σύντομη εξέταση της νοητικής κατάστασης έγινε με τη βοήθεια του Mini Mental State Examination (MMSE). Το Mini mental test δεν αποτελεί διαγνωστικό τεστ αλλά είναι αυστηρώς μια δοκιμασία ανίχνευσης, καθώς επιπρόσθετα μέσα και λεπτομερείς αξιολογήσεις απαιτούνται για την πλήρη κλινική εικόνα του ατόμου. Φυσικά, με την πάροδο του χρόνου έχουν δημιουργηθεί αρκετές παρόμοιες δοκιμασίες, υπό τη μορφή ερωτηματολογίου, αλλά παρατηρήθηκε ότι ήταν χρονοβόρα. Έτσι προτιμάται η συγκεκριμένη δοκιμασία γιατί είναι γρήγορη και εύχρηστη. Λαμβάνοντας υπόψη τα τελευταία αποτελέσματα, έδειξαν ότι το MMSE δεν φαίνεται να επηρεάζεται από παράγοντες όπως η φυλή ή το φύλο, αν και επηρεάζεται από την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο (Fountoulakis et al. 2000).

Τη δοκιμασία αποτελούν (2) δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος οι απαντήσεις είναι μόνο λεκτικές και αξιολογούνται τρεις (3) γνωστικοί τομείς: η μνήμη, ο προσανατολισμός και η προσοχή. Το πρώτο μέρος λαμβάνει μέγιστη βαθμολογία είκοσι ένα (21). Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την αξιολόγηση της κατανόησης, της κατονομασίας, την ικανότητα να ακολουθεί προφορικές και γραπτές οδηγίες, καθώς και την αξιολόγηση της αυθόρμητης γραφής και την αντιγραφή ενός πολύπλοκου σχήματος. Σε αυτό το κομμάτι της δοκιμασίας, η μέγιστη βαθμολογία είναι εννέα (9). Δεν υπάρχει χρονικό όριο για τη δοκιμασία (Fountoulakis et al. 2000).

Η δοκιμασία MMSE βαθμολογήθηκε στο τέλος της συλλογής των αποτελεσμάτων. Σε φυσιολογική νοητική κατάσταση θεωρούνται τα άτομα που σημείωσαν βαθμολογία από 27 μέχρι 30. Στον πίνακα 4.2.1 παρατίθενται τα στοιχεία από τη δοκιμασία του MMSE:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ	
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	21
ΑΝΤΡΕΣ	19
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	66,7
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (ΧΡΟΝΙΑ)	12
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΜΜΣΕ	28,75

Πίνακας 4.2.1. Μέσος όρος στοιχείων από τη δοκιμασία MMSE

4.3 Μέθοδος συλλογής απαντήσεων

Η δοκιμασία των σύνθετων λέξεων δημιουργήθηκε από τη Δρ. Μαρία Καμπανάρου (2014) με σκοπό να μελετήσει σε πρώτο στάδιο τις σύνθετες λέξεις της Νεοελληνικής γλώσσας σε ηλικίες 60-80. Χρησιμοποιήθηκε σε κυπριακό πληθυσμό για πρώτη φορά. Η συλλογή των πληροφοριών επιτεύχθηκε μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι φοιτήτριες χορήγησαν μία δοκιμασία που αφορούσε την κατανόηση και την παραγωγή των σύνθετων λέξεων. Σε αρχικό στάδιο η δοκιμασία χορηγήθηκε σε 3 άτομα εκτός της ζητούμενης ηλικίας του δείγματος, με σκοπό την εξοικείωση των φοιτητριών με τη δοκιμασία.

Πριν την χορήγηση της δοκιμασίας οι φοιτήτριες, χορήγησαν μια σύντομη αξιολόγηση των νοητικών ικανοτήτων των δειγμάτων. Έπειτα λήφθηκε ένα σύντομο ιστορικό για ενήλικες με δημογραφικά στοιχεία αλλά και ιατρικές πληροφορίες. Βεβαιώνεται ότι τα στοιχεία παρέμειναν απόρρητα για ευνόητους λόγους.

Η κάθε συνεδρία για τη συλλογή των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκε στο προσωπικό χώρο του καθενός από τους συμμετέχοντες. Για το λόγο αυτό, δεν μπορούσαν να αποφευχθούν εξωγενείς παράγοντες όπως ο περιβαλλοντικός θόρυβος. Ανεξάρτητα από αυτό το γεγονός, είχαμε φροντίσει, να μειωθεί στο ελάχιστο ο θόρυβος που θα δυσκόλευε και θα αποσυντόνιζε το άτομο, με αποτέλεσμα την αλλοίωση της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων. Ο μέσος όρος διάρκειας της κάθε συνεδρίας ήταν 20 λεπτά. Στο χώρο ήταν παρούσες και οι δύο φοιτήτριες, εκ των οποίων η μία έδινε τις εντολές της κάθε δοκιμασίας και η άλλη σημείωνε τα αποτελέσματα αυτών. Σημειώνεται ότι οι απαντήσεις ηχογραφήθηκαν για χάριν αξιοπιστίας.

4.4 Ανάλυση δοκιμασίας σύνθετων λέξεων

Σε αυτό το σημείο θα αναλυθεί λεπτομερώς η δομή και το περιεχόμενο της δοκιμασίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην παρούσα δοκιμασία χρησιμοποιήθηκαν 50 σύνθετες λέξεις οι οποίες ήταν ίδιες και στις δύο ηλικιακές ομάδες. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να αξιολογηθεί και να παρουσιαστεί η κατανόηση των σύνθετων λέξεων της νεοελληνικής από τυπικό κυπριακό πληθυσμό. Το ερώτημα που θέτουμε είναι πώς ο κυπριακός πληθυσμός ανταποκρίνεται στις συνθέτες αυτές λέξεις και τι συμπεράσματα μπορούμε να εκμαιεύσουμε. Πολύ πιθανόν λόγω διαλέκτου να υπάρχουν δυσκολίες στην παραγωγή ορισμένων από αυτών των λέξεων καθώς και διαφοροποιήσεις σε αντίστοιχες κυπριακές σύνθετες απλές λέξεις.

Στην ομάδα που αφορούσε τις ηλικίες 60-80 παρουσιάστηκαν 50 σύνθετες λέξεις και ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να δώσουν την επεξήγηση βάσει των συνθετικών τους. Η ακριβής οδηγία που δόθηκε ήταν «Θέλουμε να μάθουμε γιατί χρησιμοποιούμε κάποιες λέξεις. Γιατί λέμε XXXX;» Επίσης δόθηκαν στην αρχή 2 παραδείγματα με σύνθετες λέξεις οι οποίες δεν συμπεριλήφθηκαν στα συνολικά αποτελέσματα της τελικής δοκιμασίας.

Π.χ [1]. Γιατί λέμε **κουρτινόξυλο**; Λέμε κουρτινόξυλο γιατί είναι το ξύλο της κουρτίνας.

[2]. Γιατί λέμε **τυρόπιτα**; Λέμε τυρόπιτα γιατί είναι πίτα από τυρί.

Για την ακρίβεια των απαντήσεων που δόθηκαν, οι απαντήσεις ηχογραφήθηκαν και καταγράφηκαν οι ακριβείς αποκρίσεις (σε κυπριακή διάλεκτο) των δειγμάτων.

Στην πρώτη ομάδα από τις ηλικίες 19-25 ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να κατατάξουν την εκάστοτε σύνθετη λέξη π.χ «αυλόπορτα» σε μία κλίμακα από το 1 έως το 7 σχετικά με το πόσο οικεία είναι.

Στην δεύτερη ομάδα των ηλικιών 19-25 ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να κατατάξουν την εκάστοτε σύνθετη λέξη π.χ. «αυλόπορτα» σε μία κλίμακα από το 0 έως το 7 σχετικά με το πόσο εύκολο ή δύσκολο τους είναι να σχηματίσουν την εικόνα στο μυαλό τους. Επίσης να σημειωθεί ότι η σειρά των 50 σύνθετων λέξεων διατηρήθηκε η ίδια και στις δύο ομάδες.

4.5 Στατιστική ανάλυση αποτελεσμάτων

Για την ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα Microsoft Excel 2013, το οποίο έχει την δυνατότητα επεξεργασίας μεγάλων ομάδων δεδομένων, πραγματοποίησης αναλύσεων, δημιουργίας στατιστικών πινάκων και γραφικών παραστάσεων.

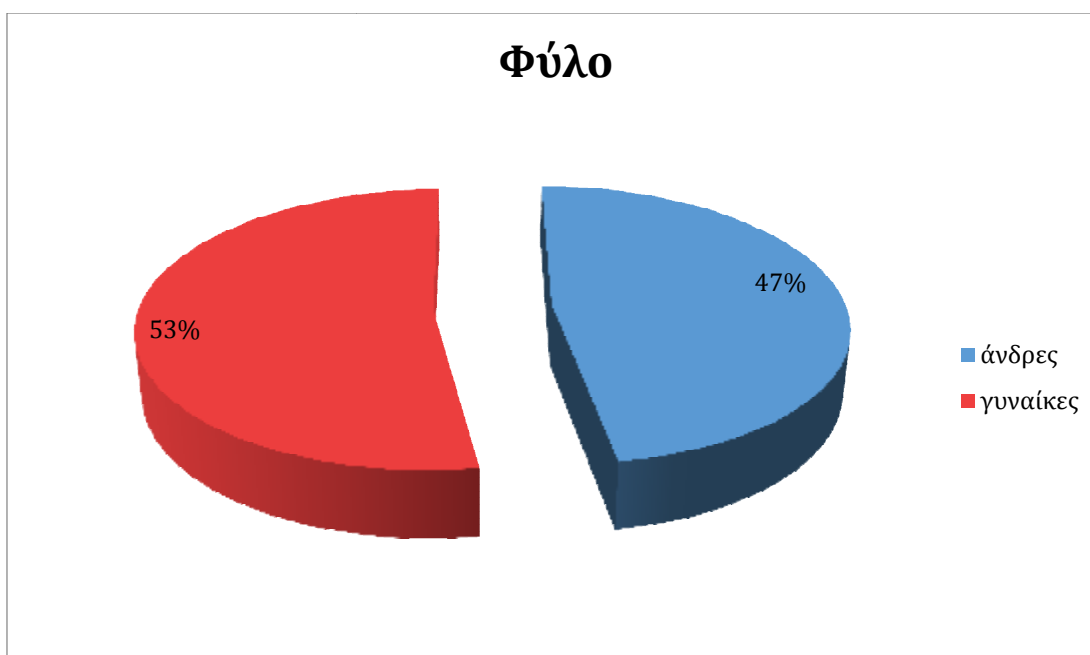
Η στατιστική ανάλυση οργανώθηκε με τους τρόπους περιγραφικής και επαγωγικής στατιστικής. Βασικός σκοπός της περιγραφικής στατιστικής είναι η παρουσίαση των τιμών του δείγματος με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να γίνει μια πρώτη ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Μερικές από τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται στη περιγραφική στατιστική είναι ο υπολογισμός του μέσου όρου (average), η μέγιστη τιμή μιας μεταβλητής (maximum) ή η ελάχιστη τιμή της μεταβλητής (minimum) και η επικρατούσα ή δεσπόζουσα τιμή, δηλαδή η τιμή που παρουσιάζεται περισσότερες φορές στο δείγμα (mode).

Επαγωγική ανάλυση ονομάζουμε τη στατιστική ανάλυση που παρέχει διαδικασίες για την εξαγωγή συμπερασμάτων για ένα πληθυσμό μελετώντας ένα δείγμα (Γεωργοπούλου, 2012).

Κεφάλαιο 5: Ανάλυση αποτελεσμάτων

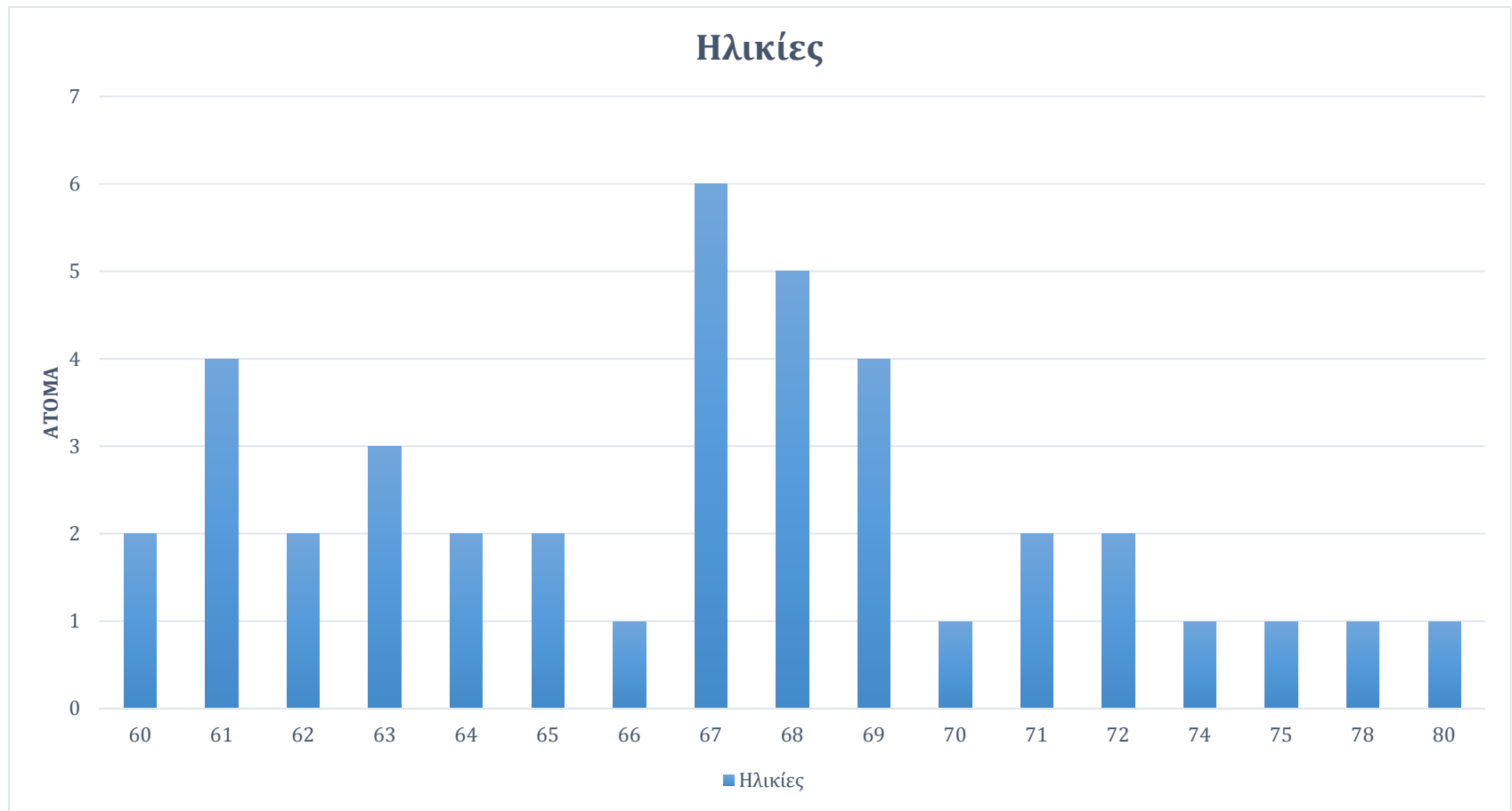
5.1 Δημογραφικά στοιχεία

Η πρώτη παρατήρηση των στοιχείων αφορά το φύλο του δείγματος από την ομάδα των ενηλίκων ηλικίας 60-80 ετών. Στο παρακάτω κυκλικό διάγραμμα (κυκλικό διάγραμμα 5.1.1.) παρατηρούμε ότι οι γυναίκες ήταν περισσότερες από τους άνδρες κατά 6% και πιο συγκεκριμένα κατά 2 άτομα.

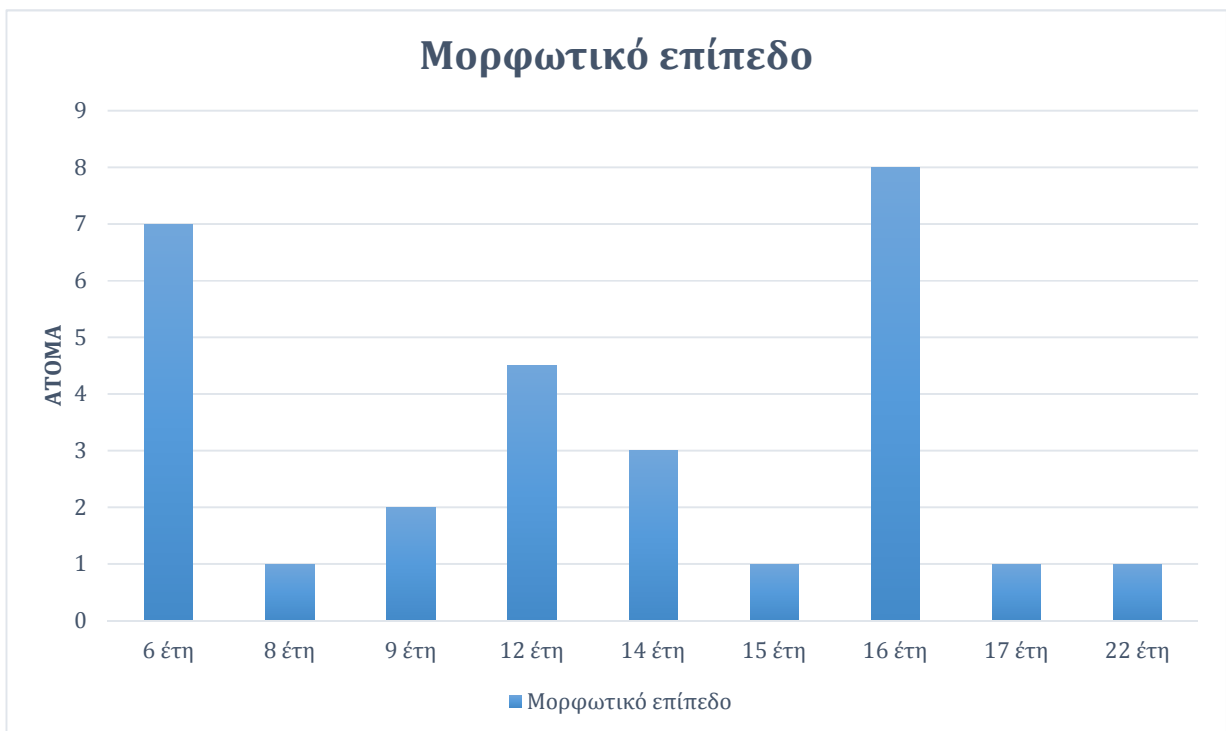
Κυκλικό διάγραμμα 5.1.1 Ποσοστά φύλου

Η παρούσα έρευνα μελέτησε 40 άτομα ηλικίας 60-80 ετών. Το εύρος των ηλικιών παρουσιάζεται αναλυτικά στο πιο κάτω ραβδόγραμμα 5.1.2, όπου φαίνεται ξεκάθαρα η επικρατούσα ηλικία. Επιπλέον παρατηρούμε ότι άτομα ηλικίας 73, 76, 77, 79 ετών δεν μελετήθηκαν.

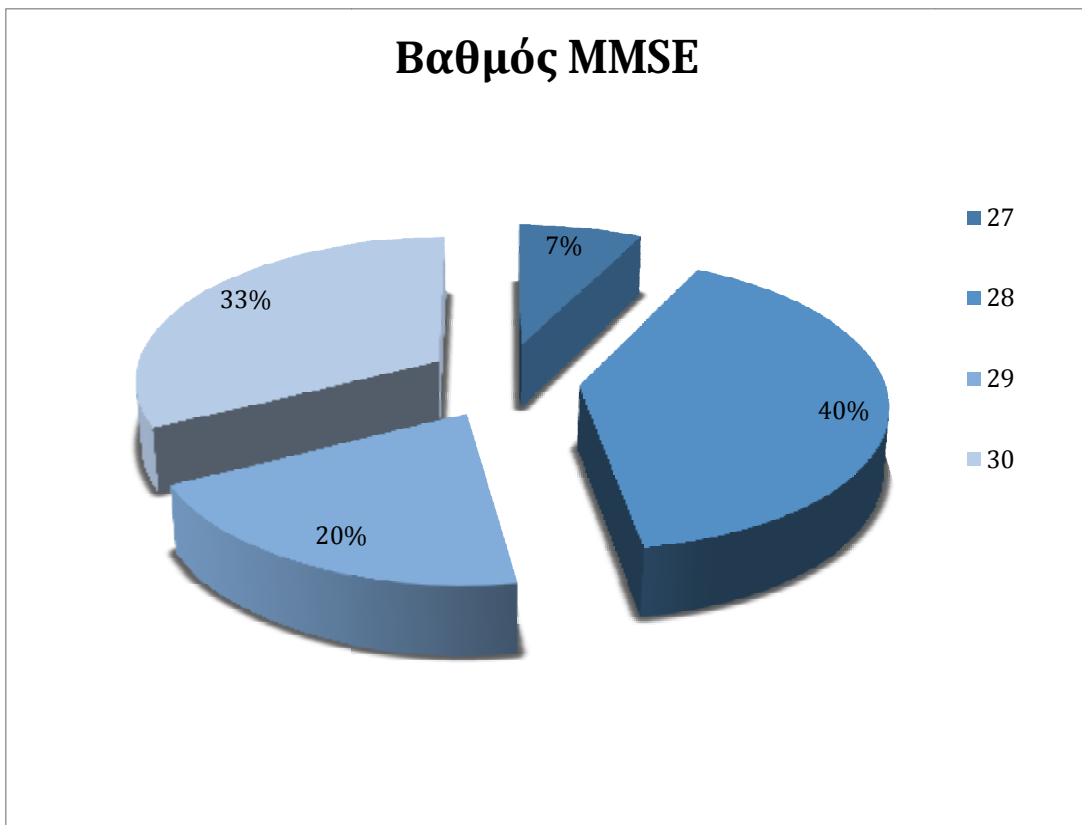
Ραβδόγραμμα 5.1.2 εύρος ηλικίας

Επιπρόσθετα στα δημογραφικά στοιχεία λάβαμε υπόψη το μορφωτικό επίπεδο των δειγμάτων, όπως αυτό παρουσιάζεται στο ραβδόγραμμα 5.1.3. Το μορφωτικό επίπεδο υπολογίστηκε προσθέτοντας τα συνολικά έτη φοίτησης σε σχολείο (Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο και Πανεπιστήμιο). Ο μέσος όρος του μορφωτικού επιπέδου των δειγμάτων μας είναι τα 12 έτη, δηλαδή απόφοιτοι Λυκείου. Παρόλα αυτά η επικρατέστερη τιμή είναι τα 16 έτη, δηλαδή απόφοιτοι Ακαδημαϊκής σχολής.

Ραβδόγραμμα 5.1.3 Μορφωτικό επίπεδο

Η επίδοση των ατόμων στο Mini mental Test έπαιξε καθοριστικό ρόλο για την επιλογή των δειγμάτων. Λαμβάνοντας υπόψη τις μελέτες από τους Fountoulakis et al.(2000), ο κατώτατος βαθμός επιτυχίας ορίζεται το 26,90. Πιο κάτω παρατίθενται το κυκλικό διάγραμμα 5.1.4, όπου παρουσιάζονται ποσοστιαία τα αποτελέσματα το MMSE. Όπως φαίνεται η επικρατέστερη βαθμολογία στο MMSE υπήρξε το σκορ 28. Πιο αναλυτικά, στον πίνακα 5.1.5 παρουσιάζονται αναλυτικά οι βαθμολογίες ανά άτομο καθώς και ο μέσος όρος βαθμολογίας.

Κυκλικό διάγραμμα 5.1.4 Ποσοστιαία βαθμολογία MMSE

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΕΣ				
MMSE				
ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ	27	28	29	30
ΑΤΟΜΑ	3	16	8	13
ΠΟΣΟΣΤΑ	7%	40%	20%	33%
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑΣ	28,78			

Πίνακας 5.1.5 Αναλυτικές βαθμολογίες MMSE

5.2 Ανάλυση αποτελεσμάτων δοκιμασίας

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι η εργασία είναι μια πιλοτική ψυχολογική έρευνα σε κυπριακό πληθυσμό, Αναλύονται και παρουσιάζονται οι απαντήσεις από τη δοκιμασία κατανόησης και επεξήγησης των σύνθετων λέξεων από τυπικό δείγμα 40 ατόμων ηλικίας 60-80 ετών. Εξετάζεται με τη κατανόηση 50 σύνθετων λέξεων και τη διάσπασή τους στα επιμέρους συστατικά.

Ζητήθηκε από τα 40 άτομα να εξηγήσουν την έννοια των 50 σύνθετων λέξεων. Π.χ «Γιατί λέμε κουρτινόξυλο». Ένα παράδειγμα τυπικής απάντησης που θα αναμέναμε να δούμε είναι η εξής: «Γιατί είναι το ξύλο της κουρτίνας». Οι απαντήσεις καταγράφηκαν κατά λέξη όπως ακριβώς ειπώθηκαν από τον κάθε συμμετέχοντα. Μερικές απαντήσεις ειπώθηκαν στη κυπριακή διάλεκτο, μερικές όμως όχι. Η διαδικασία αυτή αξιολογήθηκε και βαθμολογήθηκε ως προς δύο παράγοντες. Πρώτος παράγοντας είναι κατά πόσο χρησιμοποιήθηκαν τα δύο συνθετικά της λέξης, ο τροποποιητής και η κεφαλή κατά την επεξήγηση της, αυτό παρουσιάζεται πιο κάτω ως Parsing score. Ο τρόπος βαθμολογίας των λέξεων φαίνεται στον πίνακα 5.2.1:

PARSING SCORE	
Βαθμός 1	Μηδενική χρήση των δύο συνθετικών
Βαθμός 2	Χρήση μόνο του τροποποιητή
Βαθμός 3	Χρήση μόνο της κεφαλής
Βαθμός 4	Χρήση και των δύο συνθετικών

Πίνακας 5.2.1 Βαθμολογία απαντήσεων Parsing score

Ακολουθούν ενδεικτικά παραδείγματα απαντήσεων που αντιστοιχούν στον πιο πάνω πίνακα βαθμολογίας (Παράδειγμα 4):

Κουμπότρυπα à «Θηλιά μπλούζας» è Βαθμός 1

Μηλόπιτα à «Κέικ με μήλο» è Βαθμός 2

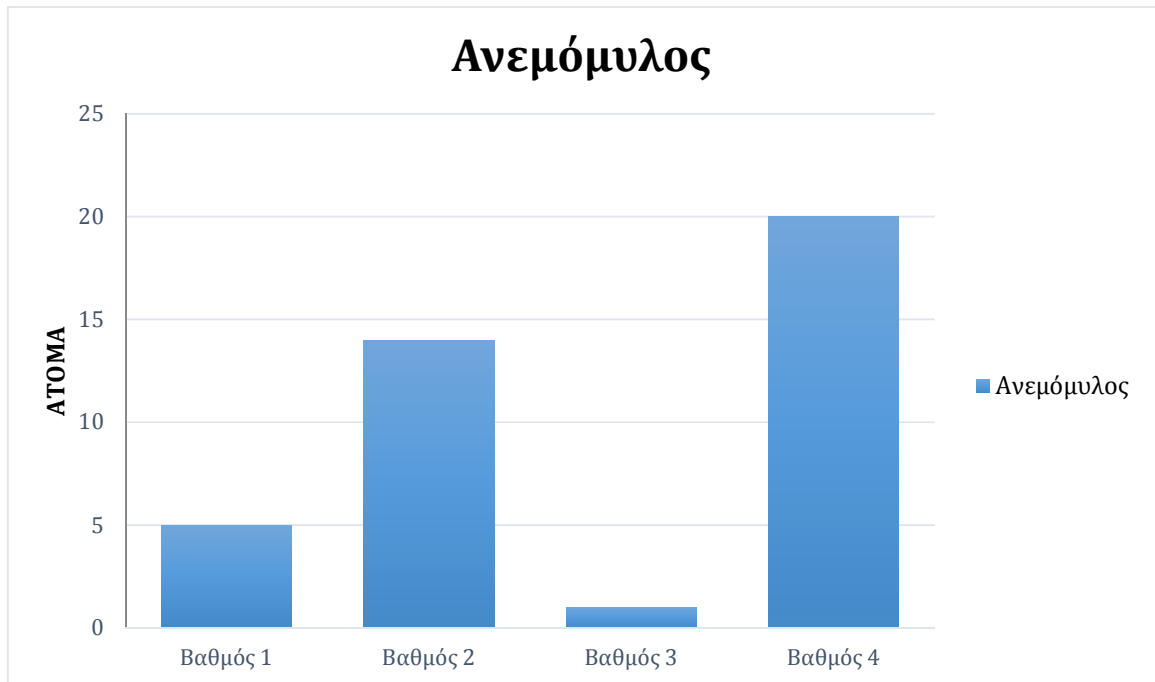
Κουκλόσπιτο à «Σπίτι για κορίτσια» è Βαθμός 3

Αυλόπορτα à «Η πόρτα της αυλής» è Βαθμός 4

Παράδειγμα 4

Μετά από την ανάλυση της κάθε μίας απάντησης στο πρόγραμμα Microsoft Office Excel 2013, ο μέσος όρος βαθμολογίας που πήρε η κάθε απάντηση ήταν ο Βαθμός 4. Σημαντικό παρόλα αυτά είναι η αναφορά στις λέξεις όπου σημειώθηκαν οι βαθμολογίες 1-3 περισσότερες φορές. Φάνηκε ότι η λέξη που σημείωσε το μικρότερο σκορ βαθμολογίας ήταν η λέξη ανεμόμυλος, με μέσο όρο βαθμολογίας 2,90. Οι περισσότερες απαντήσεις βαθμολογήθηκαν με 4. Παρόλα αυτά οι λέξεις που βαθμολογήθηκαν με 2 ήταν αρκετές, δηλαδή κατά την επεξήγηση, το άτομο χρησιμοποίησε μόνο τον τροποποιητή και δεν ανέφερε την κεφαλή της σύνθετης λέξης. Μια ενδεικτική απάντηση για τη λέξη ανεμόμυλος ήταν: «Εμάθαμε τον που γυρίζει με τον αέρα». Όπως φαίνεται από αυτό το παράδειγμα, η κεφαλή της λέξης ανεμόμυλος, δηλαδή η λέξη «μύλος» δεν αναφέρθηκε κατά την επεξήγηση της. Όσο αφορά τη λέξη

«αέρας» θεωρήθηκε σωστή για το λόγο ότι στην Κύπρο χρησιμοποιείται πολύ περισσότερο από τη λέξη «άνεμος» και εκφράζουν την ίδια σημασία. Στο ραβδόγραμμα 5.2.1 αναπαρίστανται αναλυτικά το σύνολο των βαθμολογιών της λέξης «ανεμόμυλος» σε συνάρτηση με τα άτομα.

Ραβδόγραμμα 5.2.2 Βαθμολογία λέξης σε συνάρτηση με τα άτομα

Ακόμα μία λέξη που είχε σχεδόν την ίδια χαμηλή βαθμολογία με τη λέξη «ανεμόμυλος», ήταν η λέξη «νεροζούμι» με μέσο όρο βαθμολογίας 2,93. Σε αυτή τη περίπτωση, τα άτομα χρησιμοποίησαν είτε μόνο τον τροποποιητή [α] είτε κανένα από τα δύο συνθετικά [β]. Παραδείγματος χάρη:

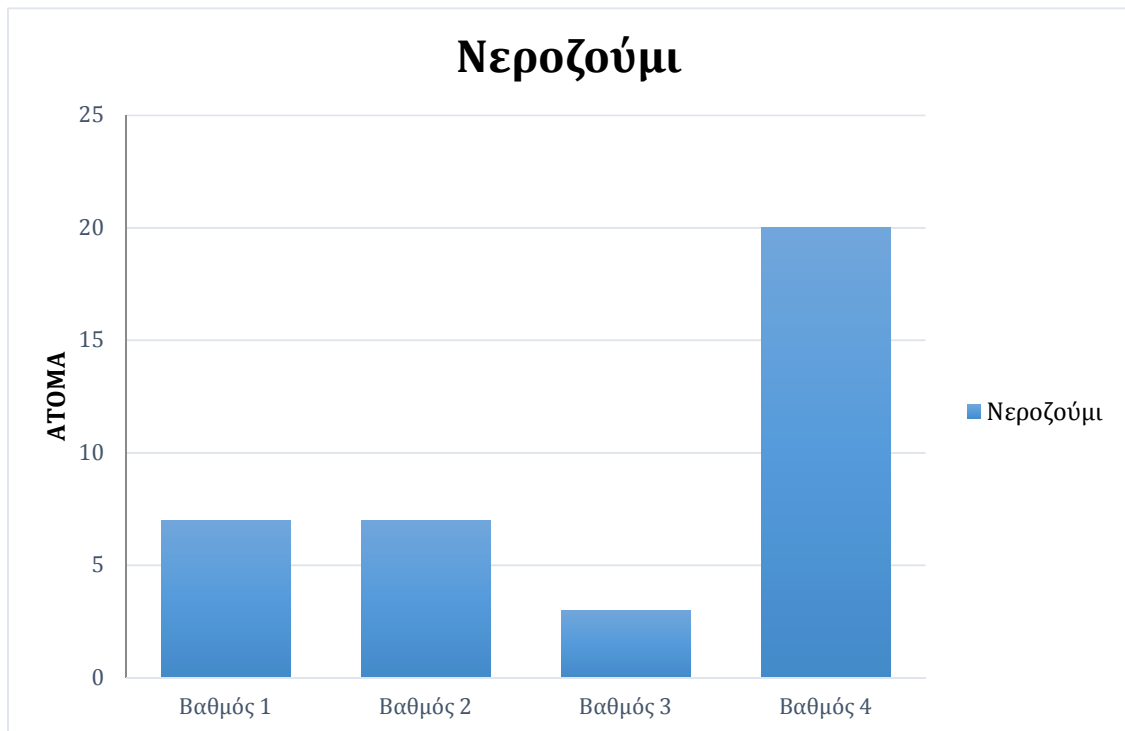
[α] «Ένα νερό που το χρησιμοποιάς για οποιαδήποτε χρήση».

[β] «Κάτι το οποίο δεν έχει ουσία δεν έχει γεύση».

Παράδειγμα 5

Στην πρώτη περίπτωση βαθμολογήθηκε με 2 επειδή ο τροποποιητής («νερό») υπάρχει κατά την επεξήγηση, αν και δεν προσδίδει τη σημασία της λέξης νεροζούμι. Στη δεύτερη περίπτωση η απάντηση βαθμολογήθηκε με 1 επειδή δεν αναφέρθηκε κανένα από τα δύο συνθετικά παρόλο που προσδίδεται η σωστή σημασία της λέξης. Οι πιθανοί

λόγοι για τους οποίους η λέξη «νεροζούμι» παρουσίασε χαμηλό μέσο όρο είναι η σημασιολογική αδιαφάνεια της λέξης. Χρησιμοποιείται κυρίως για να προσδιορίσει την ποιότητα σε φαγητά ή ποτά και όχι για την απεικόνιση ενός συγκεκριμένου αντικειμένου. Στο ραβδόγραμμα 5.2.2 αναπαρίστανται αναλυτικά το σύνολο των βαθμολογιών της λέξης «νεροζούμι» σε συνάρτηση με τα άτομα.

Ραβδόγραμμα 5.2.3 Βαθμολογία λέξης σε συνάρτηση με τα άτομα

Υπήρξαν φυσικά και λέξεις οι οποίες σημείωσαν βαθμολογία 4 και στους 40 συμμετέχοντες, δηλαδή χρησιμοποίησαν και τα δύο συνθετικά κατά την επεξήγηση της λέξης. Οι λέξεις αυτές είναι:

1. Βατραχοπόδαρα
2. Κλαρινοπαίχτης
3. Μαρμαρόσκονη
4. Κρασοβάρελο

Ένας δεύτερος παράγοντας που αξιολογήθηκε και βαθμολογήθηκε ήταν κατά πόσο ήταν σωστή η απόδοση της σημασίας των σύνθετων λέξεων, ανεξαρτήτως αν είχαν χρησιμοποιήσει και τα δύο συνθετικά της λέξης για την απόδοση της. Αυτό αναφέρεται ως Relationship score. Οι απαντήσεις βαθμολογήθηκαν με 0 όταν δεν απέδιδαν τη σημασία της λέξης και με 1 όταν η σημασία της αποδιδόταν.

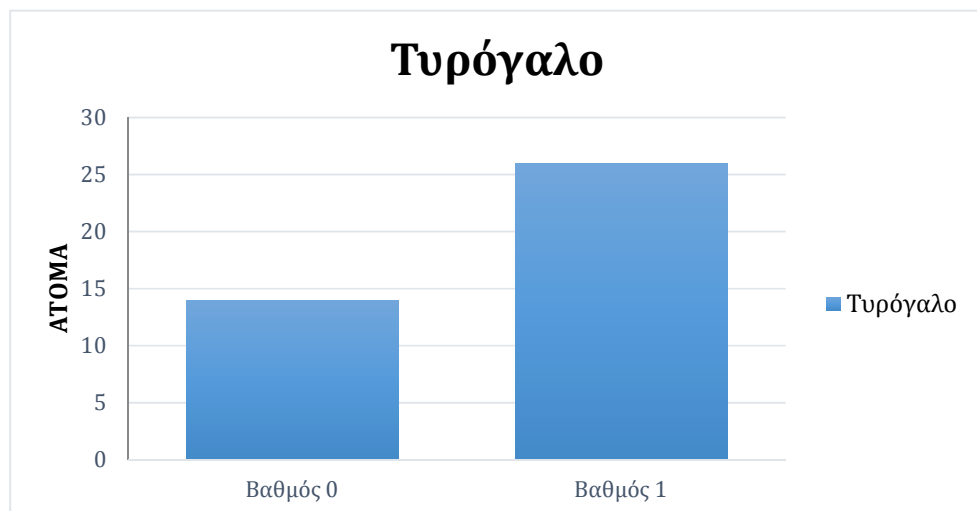
Φάνηκε ότι η λέξη που σημείωσε το μικρότερο σκορ βαθμολογίας ήταν η λέξη «τυρόγαλο», με μέσο όρο βαθμολογίας 0,65 (ραβδόγραμμα 5.2.4). Τα περισσότερα άτομα απέδωσαν τη σωστή σημασία της λέξης ενώ 14 άτομα από τα 40 δεν έδωσαν σωστή σημασία για την έννοια «τυρόγαλο». Παραδείγματα λάθος σημασιολογικής απόδοσης είναι, (παράδειγμα 6):

[α] «Είναι γάλα τζαι τυρί»

[β] «Γάλα από τυρί».

Παράδειγμα 6

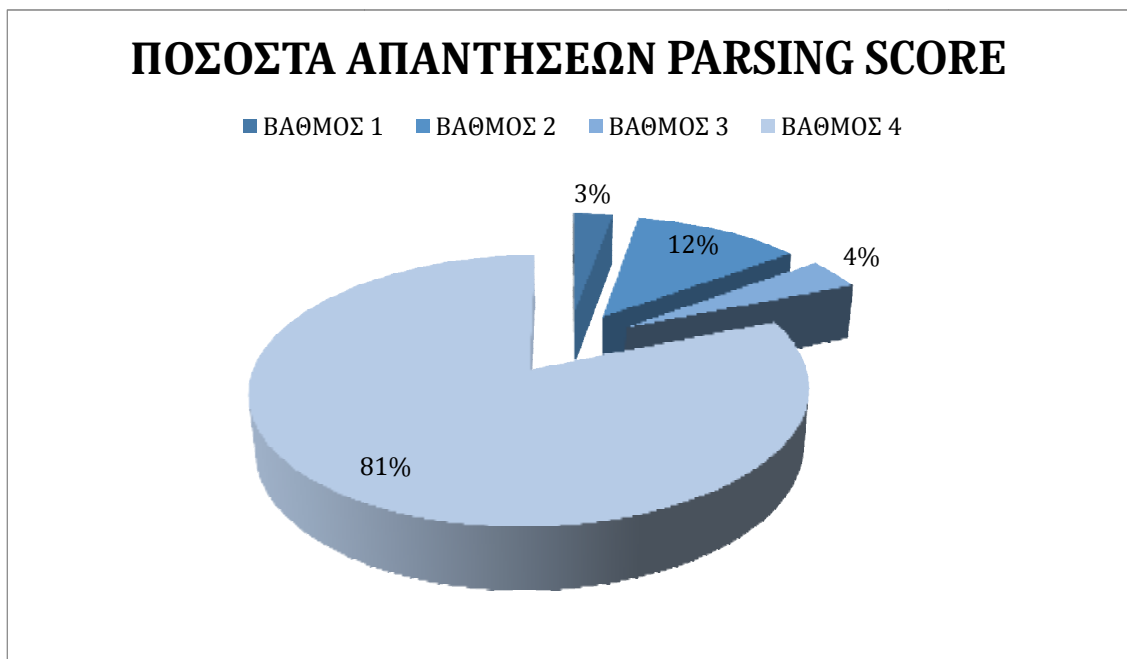
Το σύνολο των λέξεων που είχαν σωστή σημασιολογική απόδοση και από τους 40 συμμετέχοντες ήταν 20 λέξεις από τις 50, δηλαδή το 40% των σύνθετων λέξεων.

Ραβδόγραμμα 5.2.4 Βαθμολογία σημασιολογικής απόδοσης

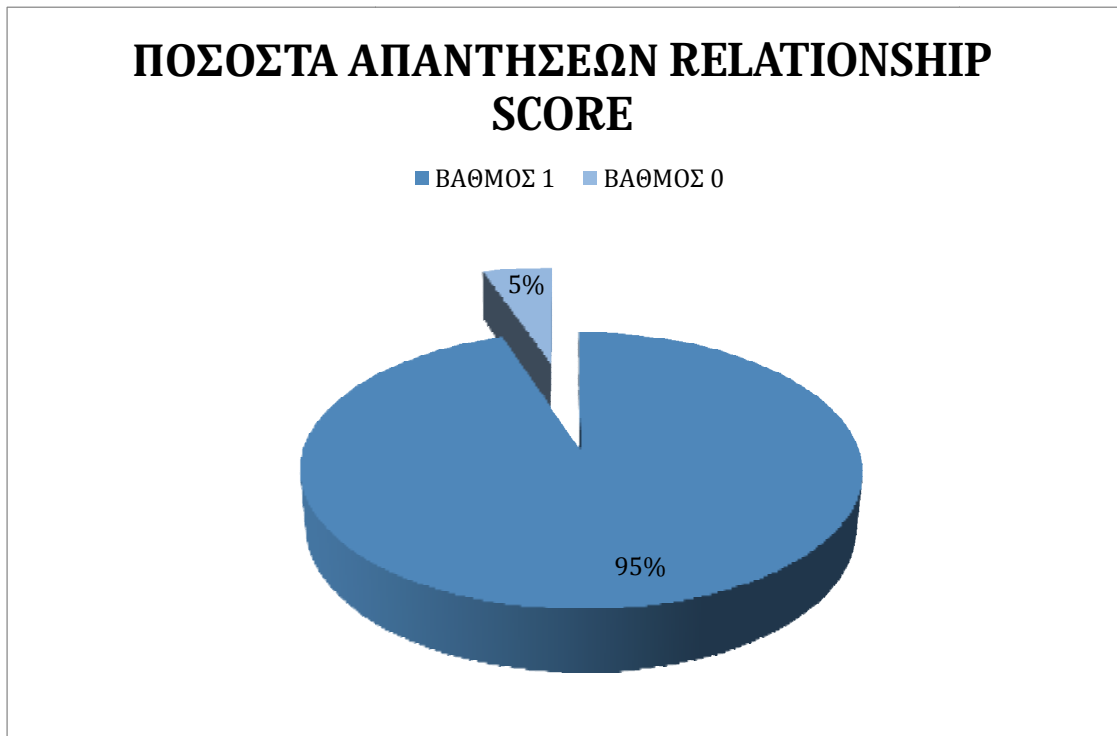
Στη δοκιμασία όπου οι συμμετέχοντες έπρεπε να επεξηγήσουν τη σημασιολογία της σύνθετης λέξης αξιολογήθηκε τόσο η χρήση των συνθετικών όσο και η σωστή απόδοση της λέξης σε δυο διαφορετικές στατιστικές αναλύσεις. Η πρώτη στατιστική ανάλυση αφορά μόνο τη συμμετοχή των δύο συνθετικών κατά την επεξήγηση της σύνθετης λέξης και δεν λήφθηκε καθόλου υπόψη η σωστή απόδοση της σημασιολογίας της.

Το 81% των απαντήσεων συμπεριλάμβανε και τα δύο συνθετικά. Στο υπόλοιπο 20 % οι απαντήσεις είχαν βαθμολογία από 1 μέχρι 3. Το 12% αφορά απαντήσεις στις οποίες απουσίαζε η κεφαλή (β' συνθετικό) της σύνθετης λέξης. Ενώ ποσοστό 4% είχαν οι λέξεις στις οποίες απουσίαζε ο τροποποιητής και 3% όταν τα δύο συνθετικά δεν περιλήφθησαν κατά τη σημασιολογική επεξήγησή των λέξεων.

Κυκλικό διάγραμμα 5.2.5 Ποσοστιαία βαθμολογία απαντήσεων

Στη δεύτερη στατιστική ανάλυση λήφθηκε υπόψη μόνο η σημασιολογική απόδοση της σύνθετης λέξης ανεξαρτήτως από την συμμετοχή των συνθετικών. Η πλειοψηφία των απαντήσεων ήταν σημασιολογικά σωστές με ποσοστό 95% ενώ οι λάθος απαντήσεις μόλις 5%. Κυκλικό διάγραμμα 5.2.6:

Κυκλικό διάγραμμα 5.2.6 Ποσοστιαία βαθμολογία απαντήσεων

5.3 Ανάλυση αποτελεσμάτων νεαρού πληθυσμού

5.3.1 Δημογραφικά στοιχεία

Η παρούσα έρευνα, εκτός από ενήλικο πληθυσμό, μελέτησε και τυπικό νεαρό κυπριακό πληθυσμό 50 ατόμων, ηλικίας 19-25 ετών. Σε αυτή την ομάδα δεν χορηγήθηκε η ίδια δοκιμασία όπως της προηγούμενης ομάδας, αλλά χρησιμοποιήθηκαν οι ίδιες 50 σύνθετες λέξεις. Τα ερωτήματα που απασχόλησαν τη συγκεκριμένη ομάδα ήταν δύο (α) Βαθμό οικειότητας της κάθε σύνθετης λέξης και (β) Βαθμό δυσκολίας της απεικόνισης της σύνθετης λέξης. Οι 50 συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε δύο ίσες ομάδες των 25 ατόμων. Στην κάθε ομάδα χορηγήθηκε η μία από τις δύο δοκιμασίες. Αυτά τα δύο ερωτήματα μας δίνουν μερικές μετρήσεις για τις συγκεκριμένες σύνθετες λέξεις στην Κύπρο.

Κυκλικό διάγραμμα 5.3.1.1 Ποσοστά φύλου (οικειότητα)

Η πρώτη παρατήρηση των δημογραφικών στοιχείων αφορά το φύλο του δείγματος από την ομάδα των νεαρών ατόμων ηλικίας 19-25 ετών. Στο παρακάτω κυκλικό διάγραμμα (κυκλικό διάγραμμα 5.3.1.1) παρατηρούμε ότι οι γυναίκες ήταν περισσότερες από τους άνδρες κατά 8% και πιο συγκεκριμένα κατά 5 άτομα.

Στη δοκιμασία της απεικόνισης των σύνθετων λέξεων η διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα είναι μεγαλύτερη όπως φαίνεται στο πιο κάτω κυκλικό διάγραμμα. Οι γυναίκες ήταν κατά 30% περισσότερες από τους άνδρες και πιο συγκεκριμένα κατά 7 άτομα.

Κυκλικό διάγραμμα 5.3.1.2 Ποσοστά φύλου (απεικόνιση)

5.3.2 Δοκιμασία οικειότητας λέξεων

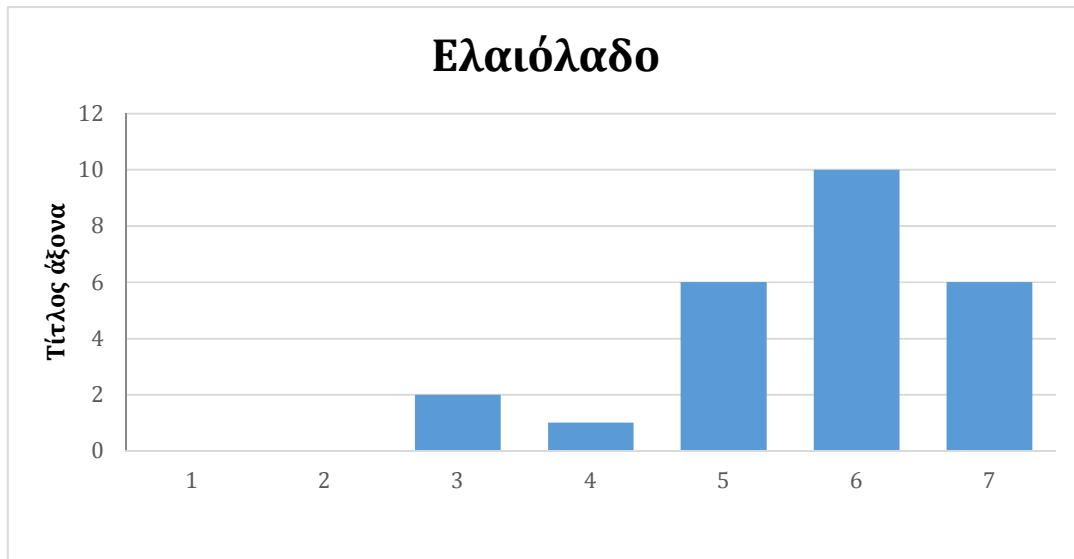
Στη πρώτη ομάδα χορηγήθηκε η δοκιμασία οικειότητας των σύνθετων λέξεων. Σε αυτή τη δοκιμασία το άτομο κλήθηκε να σημειώσει σε μία ιεραρχική κλίμακα από το 1 μέχρι το 7 πόσο οικεία ήταν η λέξη για αυτό. Σημειώνεται ότι βαθμό 1 έπαιρναν οι λέξεις οι οποίες ήταν εντελώς άγνωστες για τους συμμετέχοντες ενώ βαθμό 7 εκείνες οι οποίες χρησιμοποιούνταν στο καθημερινό λεξιλόγιο των ατόμων. Χαμηλότερο μέσο όρο βαθμολογίας σημείωσε η σύνθετη λέξη «τυροτενεκές», με 1,16 ενώ η επικρατέστερη τιμή που έλαβε ήταν ο βαθμός 1, δηλαδή δεν την είχαν ακούσει ποτέ. Συμπερασματικά η

σύνθετη λέξη «τυροτενεκές», ως επί το πλείστον, είναι άγνωστη στο νεαρό πληθυσμό της Κύπρου, όπως φαίνεται και από το ραβδόγραμμα 5.3.2.1:

Ραβδόγραμμα 5.3.2.1

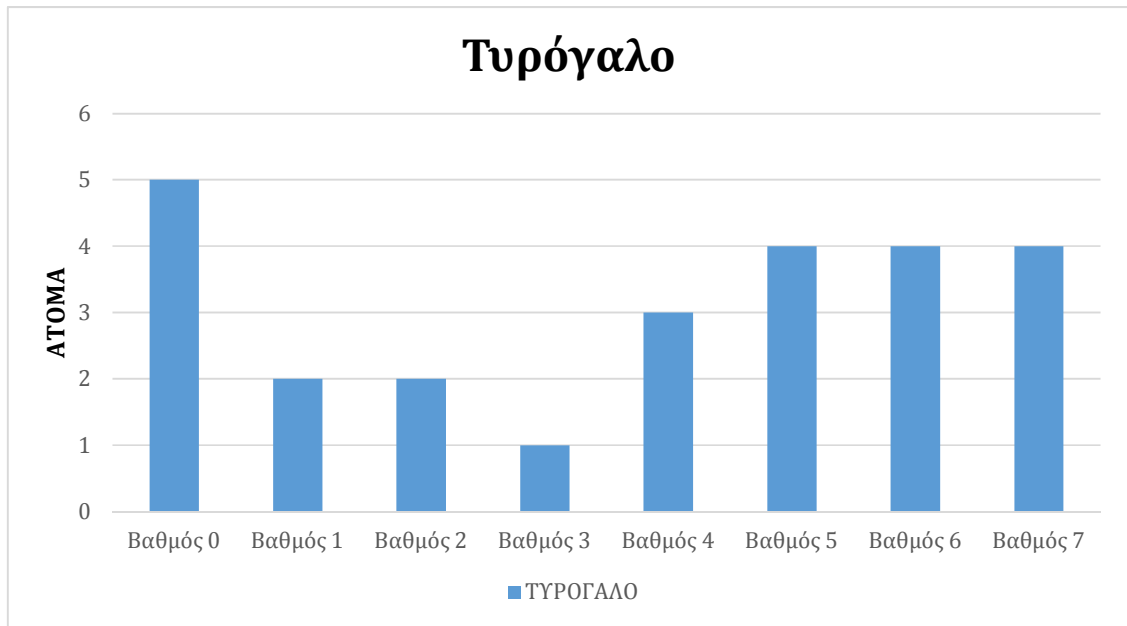
Από την άλλη, η πιο οικεία σύνθετη λέξη για το νεαρό τυπικό πληθυσμό της Κύπρου φάνηκε ότι είναι η λέξη «ελαιόλαδο». Σημείωσε το μέγιστο μέσο όρο βαθμολογίας με 5,68 και επικρατέστερη τιμή το βαθμό 6. Χρησιμοποιείται συνεπώς πολύ συχνά από τον νεαρό πληθυσμό της Κύπρου, όπως φαίνεται και από το ραβδόγραμμα 5.3.2.2:

Ραβδόγραμμα 5.3.2.2

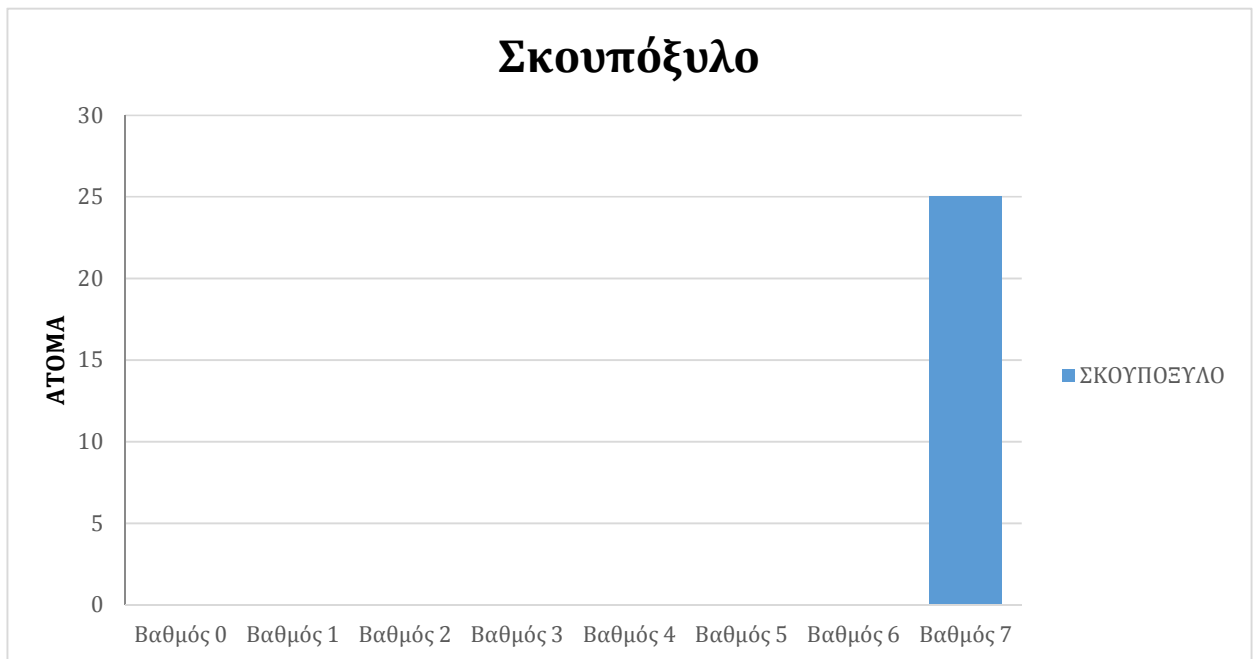
5.3.3 Δοκιμασία απεικόνισης λέξεων

Η δεύτερη ομάδα που αξιολογήθηκε αποτελούνταν πάλι από 25 άτομα ηλικίας 19-25. Σε αυτή την ομάδα το άτομο κλήθηκε να σημειώσει σε μία ιεραρχική κλίμακα από το 0 μέχρι το 7 πόσο εύκολα ή δύσκολα γίνεται η απεικόνιση της σύνθετης λέξης από τον κάθε ένα. Σημειώνεται ότι βαθμό 0 έπαιρναν οι λέξεις οι οποίες ήταν αδύνατο να απεικονιστούν από τα άτομα ενώ βαθμό 7 έπαιρνε η άμεση απεικόνιση των σύνθετων λέξεων. Χαμηλότερο μέσο όρο βαθμολογίας σημείωσε η σύνθετη λέξη «*τυρόγαλο*», με 3,78 ενώ η επικρατέστερη τιμή που έλαβε ήταν ο βαθμός 0, δηλαδή αδύνατη απόκριση. Συμπερασματικά η σύνθετη λέξη «*τυρόγαλο*», ως επί το πλείστον, έχει σχετικά δύσκολη απόκριση από τυπικό νεαρό πληθυσμό της Κύπρου, όπως φαίνεται και από το ραβδόγραμμα 5.3.3.1.

Ραβδόγραμμα 5.3.2.3

Απεναντίας, όπως προκύπτει μετά από ανάλυση των αποτελεσμάτων, η σύνθετη λέξη «σκουπόξύλο» σημείωσε τον ψηλότερο μέσο όρο, με 7,00 και επικρατέστερη τιμή το βαθμό 7, δηλαδή άμεση απόκριση. Συνάγεται το συμπέρασμα λοιπόν ότι από τις 50 σύνθετες λέξεις που μελετήθηκαν, η λέξη σκουπόξύλο έχει άμεση απεικόνιση σε νεαρό τυπικό πληθυσμό της Κύπρου. Στατιστικό ραβδόγραμμα που το απεικονίζει παρουσιάζεται πιο κάτω. 5.3.2.4

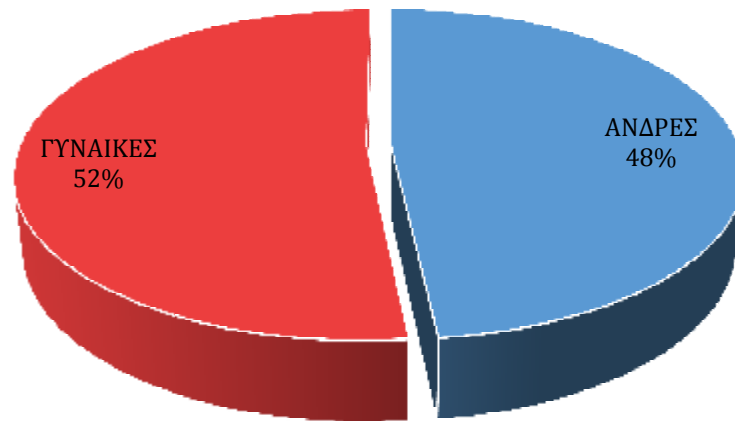

Ραβδόγραμμα 5.3.2.4

5.3.4 Σύγκριση αποτελεσμάτων των δύο φύλων

Ενδιαφέρον έχει το ερώτημα εάν το φύλο θεωρείται μεταβλητή και συνεπώς συμβάλλει στην αλλαγή των αποτελεσμάτων. Έτσι λοιπόν αξιολογήθηκαν μεμονωμένα οι απαντήσεις των ανδρών και των γυναικών, τόσο για τη δοκιμασία οικειότητας των σύνθετων λέξεων όσο και για τη δοκιμασία απεικόνισης. Τα αποτελέσματα προβάλλονται στα πιο κάτω κυκλικά διαγράμματα. Κυκλικό διάγραμμα 5.3.4.1 και Κυκλικό διάγραμμα 5.3.4.2

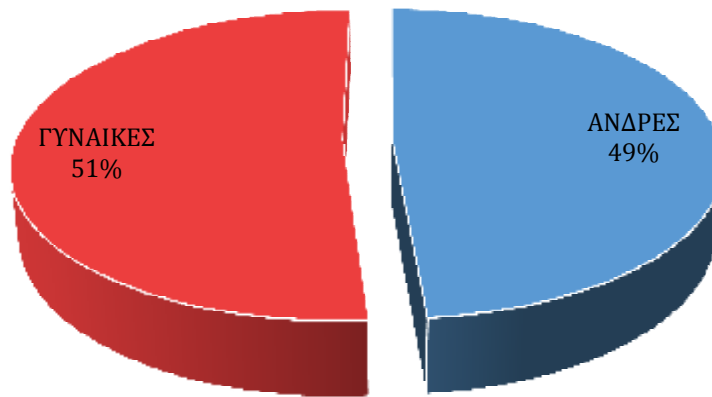
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΟΙΚΕΙΟΤΗΤΑΣ

Κυκλικό διάγραμμα 5.3.3.1

Στη δοκιμασία οικειότητας 50 σύνθετων λέξεων οι γυναίκες σημείωσαν μέσο όρο βαθμολογίας 3,31 ενώ οι άνδρες 3,08. Η ποσοστιαία διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα είναι 4%.

ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ

Κυκλικό διάγραμμα 5.3.3.2

Στη δοκιμασία απεικόνισης των σύνθετων λέξεων οι γυναίκες σημείωσαν μέσο όρο βαθμολογίας 6,38 ενώ οι άνδρες 6,02. Η ποσοστιαία διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα είναι 2%.

Κεφάλαιο 6: Συνολικά συμπεράσματα

Βασικός στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση των σύνθετων λέξεων της Νεοελληνικής γλώσσας σε ενήλικο τυπικό κυπριακό πληθυσμό. Ο πληθυσμός αποτελούνταν από 40 άτομα εκ των οποίων 21 ήταν γυναίκες και 19 άνδρες ηλικίας 60-80 ετών. Η έρευνα επικεντρώθηκε σε 50 σύνθετες λέξεις.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η πλειοψηφία των απαντήσεων βαθμολογήθηκε με 4, δηλαδή η επεξήγηση των δειγμάτων περιλάμβανε και τα δύο συστατικά των σύνθετων λέξεων (*αυλόπορτα* → «είναι η πόρτα της αυλής»). Παρόλα αυτά οι περιπτώσεις που απουσίαζε η κεφαλή, β' συνθετικό, (*σπιρτόκουτο* → «είναι μέσα τα σπύρτα») ήταν πολύ περισσότερες από τις περιπτώσεις που απουσίαζε ο τροποποιητής, α' συνθετικό (*κουκλόσπιτο* → «σπιτάκι για τα παιδιά»). Τέλος, το ποσοστό απουσίας και των δύο συνθετικών κατά την απόδοση της λέξης είναι 3%. Σε αρκετές από αυτές τις περιπτώσεις, οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούσαν: α) αντίστοιχες σύνθετες λέξεις της κυπριακής διαλέκτου β) απλές λέξεις ή γ) μια περιγραφή που δεν περιείχε τα συνθετικά. (Αντίστοιχα παραδείγματα [α], [β], [γ]) :

[α] *μυρμηγκοφωλιά* → «Λυμπουρότρυπα»

[β] *σταχτοδοχείο* → «Το τασάκι»

[γ] *αλογοουρά* → «Που κάμνουμε τα μαλλιά μας αλογοουρά»

Ένα άλλο συμπέρασμα που προέκυψε από την ανάλυση των δεδομένων αφορά τη σημασιολογία των σύνθετων λέξεων. Από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι μόνο το 5% των συνολικών απαντήσεων που δόθηκαν δεν είχαν σωστή σημασιολογική απόδοση. Ενδεικτικά παραδείγματα παρουσιάζονται πιο κάτω [δ]:

[δ] *τυρόγαλο* → «Είναι τυρί και γάλα»

Συμπερασματικά, τα λάθη που έγιναν όσο αφορά τη σημασιολογία των σύνθετων λέξεων αποδίδεται στη χαμηλή συχνότητα που έχουν συγκεκριμένες λέξεις για τον κυπριακό πληθυσμό.

Παράλληλα, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τη νεαρή ομάδα ηλικίας 19-25 δείχνουν ότι οι σύνθετες λέξεις δεν έχουν όλες τον ίδιο βαθμό οικειότητας. Αυτό φαίνεται από το μέσο όρο βαθμολογίας των απαντήσεων. Για παράδειγμα η λέξη «τυροτενεκές» φαίνεται ότι είναι λιγότερο οικεία λέξη με μέσο όρο βαθμολογίας 1,16 ενώ η σύνθετη λέξη «ελαιόλαδο» σημείωσε μέσο όρο βαθμολογίας 5,68. Η τελευταία λέξη χρησιμοποιείται πολύ περισσότερο συγκριτικά με την πρώτη από την κυπριακό πληθυσμό.

Ωστόσο η απεικόνιση των ίδιων σύνθετων λέξεων βρίσκεται σε γενικά υψηλά ποσοστά, με τον υψηλότερο μέσο όρο 7,00, η λέξη «σκουπόξυλο». Χαμηλότερο μέσο όρο απεικόνισης σημείωσε η λέξη «τυρόγαλο» με μέσο όρο βαθμολογίας 3,78.

Η σύνθετη που φάνηκε να δυσκόλεψε και στις δύο ηλικιακές ομάδες είναι η λέξη «τυρόγαλο». Η ηλικιακή ομάδα 60-80 ετών δυσκολεύτηκε να αποδώσει τη σημασιολογία της λέξης σε σχέση με τις υπόλοιπες 49 λέξεις. Παράλληλα και ο νεαρός πληθυσμός των συμμετεχόντων, έδειξε να έχει αδύνατη απεικόνιση της συγκεκριμένης λέξης.

Οι χαμηλές βαθμολογίες που σημείωσαν αρκετές λέξεις οφείλονται στη διαφορά της κυπριακής διαλέκτου με τη Νέα Ελληνική γλώσσα. Οι Κύπριοι ομιλητές είναι φυσικοί ομιλητές μιας ελληνικής διαλεκτικής ποικιλίας, που χρησιμοποιείται κυρίως στον προφορικό λόγο και σε είδη γραπτού λόγου που κινούνται εκτός ή στο περιθώριο των γλωσσικών συμβάσεων (Καρυολαίμου, 2001).

Κεφάλαιο 7: Παρατηρήσεις / συμπεράσματα

Η παρούσα πτυχιακή εργασία δεν είναι συνέχεια κάποιας προηγούμενης έρευνας. Αντιθέτως γίνεται πρώτη φορά σε κυπριακό πληθυσμό ηλικίας 60-80 ετών, χρησιμοποιώντας τη δοκιμασία της Δρ. Μαρίας Καμπανάρου για τις σύνθετες λέξεις της Νέας Ελληνικής και όχι της κυπριακής διαλέκτου.

Από αυτά τα αποτελέσματα της έρευνας δεν μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα που να αφορούν όλο τον κυπριακό πληθυσμό λόγω της διαφορετικής μορφολογίας που αποκτά η κυπριακή διάλεκτος στις διάφορες περιοχές της Κύπρου. Το δείγμα της έρευνας περιορίστηκε σε κατοίκους της πρωτεύουσας και ενδείκνυται πολύ πιθανόν να υπάρχουν διαφορετικά αποτελέσματα αν μελετήσουμε δείγματα από άλλες πόλεις, χωριά ή κοινότητες.

Επιπλέον, τα 40 άτομα που επιλέχθηκαν δεν μπορεί να είναι αντιπροσωπευτικά για όλο τον πληθυσμό αλλά παρόλα αυτά μας δίνουν το έναυσμα για περεταίρω διερεύνηση, αφού διαφαίνονται ήδη κάποιες σημαντικές διαφορές.

Εν κατακλείδι, όπως έχει τονιστεί προηγουμένως, η μελέτη αυτή αποτελεί μια πιλοτική έρευνα που πραγματεύεται και μελετά τη χρήση των σύνθετων λέξεων της Νέας Ελληνικής γλώσσας από ενήλικο τυπικό πληθυσμό της Κύπρου. Ωστόσο κρίνεται αναγκαία η περεταίρω μελέτη με συμμετέχοντες από διαφορετικές πόλεις, χωριά και κοινότητες της Κύπρου, ώστε τα συμπεράσματα που θα προκύψουν να αντιστοιχούν στην ευρύτερη εικόνα του πληθυσμού. Τέλος, θα μπορούσαν να χορηγηθούν περισσότερες δοκιμασίες που θα σκιαγραφούν καλύτερα τη γνώση των Κυπρίων για τις συγκεκριμένες σύνθετες λέξεις της Νέας Ελληνικής που χορηγήθηκαν.

Βιβλιογραφία

- Aranoff, M. & Fudeman, K. (2005). *What is Morphology?*. Εκδόσεις «BLACKWELL»
- Baayen, R. H. (2007). Productivity in language production. *Language and Cognitive Processes*, 9:3, 447-469.
- Badecker, W. (2001). Lexical composition and the production of compounds: Evidence from errors in naming. *Language and Cognitive Processes*, 16 (4), 337–366.
- Chiarelli, V., Menichelli, A. & Semenza, C. (2007). Naming compounds in Alzheimer's disease. *The mental lexicon*, 261-272
- Eiesland, E.M. & Lind, M. (2011). Compound nouns in spoken language production by speakers with aphasia compared to neurologically healthy speakers: An exploratory study. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 26(3): 232-254
- Fiorentino, R. & Poeppel, D. (2008). Compound words and structure in the Lexicon. *Language and Cognitive Processes*, 22:7, 953-1000.
- Fountoulakis, K., Tsolaki, M., Chantzi, H, & Kazis, A. (2000). Mini Mental State Examination (MMSE): A validation study in Greece. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias* 342-345
- Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2008). Εισαγωγή στη μελέτη της γλώσσας. Εκδόσεις «ΠΑΤΑΚΗ»
- Gagné, C. L. & Spalding, T. L. (2009). Constituent integration during the processing of compound words: Does it involve the use of relational structures?. *Journal of Memory and Language*, 20–35.
- Γεωργοπούλου, Σ.Χ. (2013). Μεθοδολογία έρευνας και ανάλυση δεδομένων στη Λογοπαθολογία – Εφαρμογή στην τεκμηριωμένη πρακτική. Πάτρα
- Harley, T. (2008). Η ψυχολογία της γλώσσας. Από την πράξη στη θεωρία. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις «University Studio Press»
- Jacobsa, C. L. & Della, G. S. (2014). 'hotdog', not 'hot' 'dog': the phonological planning of compound words. *Language, Cognition and Neuroscience*, 29:4, 512-523.
- Κατή, Δ. (2012). Ο γνωσιακός ρόλος της γλώσσας: Η συμβολή των επιστημών της γλώσσας και του νου. Αθήνα: Εκδόσεις «νήσος»
- Kehayia, E., Jarema, G., Tsapkini, K., Perlak, D., Ralli, A. & Kadzielawa, D. (1999). The Role of Morphological Structure in the Processing of Compounds: The Interface between Linguistics and Psycholinguistics. *Journal of Brain and Language* 68, 370–377.

- Kock, P. (2008). Compounds – Main properties and problems. Εκδόσεις: «GRIN Verlag»
- Kuperman, V., Bertram, R., & Baayen, R. H. (2008). Morphological dynamics in compound processing. *Language and Cognitive Processes*, 23:7-8, 1089-1132.
- Libben, L. (2014). Combining words in the brain: The nature of compounds: A psychocentric perspective. *Cognitive Neuropsychology*, 31:1-2, 8-25, 31:1-2, 1-7.
- Lyons, J. (1995). Εισαγωγή στη Γλωσσολογία. Εκδόσεις «ΠΑΤΑΚΗ»
- Maguire, P., Maguire, R., & Cater, A. W. S. (2010). The Influence of Interactional Semantic Patterns on the Interpretation of Noun–Noun Compounds. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, Vol. 36, No. 2, 288–297.
- Matthews, P. (1991). Morphology. Cambridge: University of Cambridge
- Mitchell, A. (2009). A meta-analysis of the accuracy of the mini-mental state examination in the detection of dementia and mild cognitive impairment, *Journal of Psychiatric Research* 411-431
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1980). Θεωρητική Γλωσσολογία. Εισαγωγή στη σύγχρονη γλωσσολογία. Αθήνα
- Nespor, M. & Ralli A. (1996). Morphology – phonology interface: Phonological domains in Greek compounds. *The Linguistic Review*, 357-382.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). Μεθοδολογία Επιστημονικής έρευνας. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση
- Παυλίδου, Θ. (1995). Επίπεδα Γλωσσικής Ανάλυσης. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις «παρατηρητής»
- Pinker, S. (2000). Το γλωσσικό ένστικτο. Πώς ο νους δημιουργεί τη γλώσσα. Εκδόσεις «κάτοπτρο»
- Ralli, A. (2013). Compounding in Modern Greek. Εκδόσεις «Springer»
- Ράλλη, Α. (2005). Μορφολογία. Εκδόσεις «Πατάκη»
- Semenza, C. & Luzzattic, C. (2014). Combining words in the brain: The processing of compound words. Introduction to the special issue. *Cognitive Neuropsychology*, 31:1-2, 1-7.
- Taft, M. & Forster, K. I. (1976). Lexical Storage and Retrieval of Polymorphemic and Polysyllabic Words. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 15,607-620.
- Σακελλαρίδης, Γ. (1997). Στοιχεία Μορφολογίας. Εκδόσεις «Σαββάλας»

Semenza, C., Pellerin, S., Battel, I., Garzon, M., Meneghello, F, & Chiarelli, V. (2011). Compounds in different aphasia categories: A study on picture naming. *Journal of clinical and experimental neuropsychology*, 1099-1107

Χριστίδης, Φ. (2011). Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα. Εκδόσεις «Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας)